

На основу члана 38. став 1. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18) и члана 17. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – УС, 72/12, 7/14 – УС, 44/14 и 30/18 – др. закон),

Влада усваја

ПРОГРАМ ЗА БОРБУ ПРОТИВ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЗА ПЕРИОД 2024–2029. ГОДИНЕ

1. Увод

1.1 Основ доношења Програма

Програм за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024–2029. године (у даљем тексту: Програм) представља међусекторски плански документ којим се на целовит начин утврђују циљеви и мере за супротстављање трговини људима у Републици Србији. Програм има за циљ да унапреди поштовање и заштиту људских права и обезбеди континуирани свеобухватан одговор друштва на проблем трговине људима кроз унапређен систем превенције, правовремене идентификације, помоћи и заштите жртава, као и сузбијање трговине људима. Припремљен је у складу са Законом о планском систему Републике Србије¹ и Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика.²

Програм за борбу против трговине људима у Републици Србији доноси се за период од 2024. до 2029. године, уз Акциони план за његово спровођење за период 2024–2026. године.

Претходна Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017–2022. године усвојена је 4. августа 2017. године са пратећим Акционим планом за период 2017–2018. године.³ Други Акциони план усвојен је 11. јула 2019. године. Посебна радна група за израду Предлога акционог плана за спровођење Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017–2022, за период 2021–2022. године израдила је два пута нацрте акционих планова, и то Нацрт акционог плана за спровођење Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017–2022, за период 2021–2022. године и Нацрт акционог плана за спровођење Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017–2022, за 2022. годину. Нацрти нису послати на усвајање Влади. Стратегија је престала да важи 31. децембра 2022. године. Програм за борбу против трговине људима у Републици Србији за период од 2024. до 2029. године обезбеђује наставак јачања функционалног повезивања и институционалне изградње капацитета свих партнера укључених у супротстављање

¹„Службенигласник РС”, број 30/2018.

²„Службенигласник РС”, бр. 8/2019.

³„Службенигласник РС”, бр. 77/2017.

трговини људима, као и свих значајних процеса који су покренути приликом реализације претходне Стратегије.

Програм је припремљен у консултативном процесу на основу анализе доступних докумената и анализе контекста и заснован је на постојећим стратешким и институционалним ресурсима. Полазну основу за израду Програма чине пре свега препоруке из Извештаја Групе експерата Савета Европе за борбу против трговине људима (ГРЕТА) у оквиру трећег круга оцене примене Конвенције Савета Европе у борби против трговине људима, са тематским фокусом на приступ правди и делотворним правним лековима за жртве трговине људима и препоруке из Извештаја о трговини људима Стејт Департамента (ТИП извештај) за 2023. годину, као и налази и препоруке из Спољне оцене спровођења Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2022. године и Извештаја о резултатима спровођења Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава за период 2017-2022. године.

Програм је израђен у складу са политикама које Европска унија води у области борбе против трговине људима, пре свега са Директивом 2011/36/EУ о спречавању и сузбијању трговине људима и заштити жртава и Стратегијом Европске уније за борбу против трговине људима за период 2021-2025. Усвајање Програма предвиђено је као обавеза Републике Србије у Ревидираном акционом плану за Поглавље 24 - Правда, слобода, безбедност, поглавље „Борба против организованог криминала” (активност 6.2.8.7).

Радна група за израду планског документа у области борбе против трговине људима образована је решењем министра унутрашњих послова 14. августа 2023. године.⁴ Председник Радне групе био је руководилац Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима Министарства унутрашњих послова.

Радну групу чинили су представници Министарства унутрашњих послова, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства здравља, Министарства правде, Министарства спољних послова, Министарства информисања и телекомуникација, Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Министарства за бригу о породици и демографију, Министарства просвете, Министарства финансија, Врховног јавног тужилаштва, Центра за заштиту жртава трговине људима, Комесаријата за избеглице и миграције, Заштитника грађана, Црвеног крста Србије, организација цивилног друштва које су изабране путем јавног позива, које је Министарство унутрашњих послова рализовало у сарадњи са Министарством за људска и мањинска права и друштвени дијалог: АСТРА - Акција против трговине људима, Удружења грађана за борбу против трговине људима и свих облика родно заснованог насиља „Атина”, Групе 484, Центра за девојке Ниш, Ромског центра за демократију и Бироа за борбу против трговине људима, као и Националне службе за запошљавање, Савеза самосталних синдиката Србије, Привредне коморе Србије и Уније послодаваца Србије.

⁴Решење министра 01 Број 021-1198/23-13.

У раду Радне групе, као учесници по позиву учествовали су и представници Прекршајног суда у Београду, Инспектората за рад Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Тржишне инспекције Министарства унутрашње и спољашње трговине, Регулаторног тела за електронске медије, Националне академије за јавну управу, Локалног тима за борбу против трговине људима из Враћа и Локалног тима за борбу против трговине људима из Новог Сада.

Први састанак Радне групе одржан је 28. августа 2023. године. У периоду септембар-октобар 2023. године, Радна група одржала је четири тематске радионице на којима су разрађивани посебни циљеви у области истрага и кривичног гоњења за кривично дело Трговина људима, заштите жртава трговине људима, превенције трговине људима и супротстављања трговини људима у сврху радне експлоатације, као и сарадње, партнерства и координације активности у области борбе против трговине људима. На тематским радионицама учествовали су чланови Радне групе и учесници по позиву који имају стручност или надлежност у конкретној области борбе против трговине људима којој је радионица била посвећена.

На радионици посвећеној заштити жртава трговине људима, уз подршку Центра за заштиту жртава трговине људима, своје искуство заштите и опоравка са учесницима радионице поделио је мушкарац који је преживео трговину људима, који је указао на изазове са којима се сусреће, а који се односе на дугорочну помоћ и реинтеграцију, чијем унапређењу овај плански документ треба да допринесе.

Радна група израдила је Предлог програма за борбу против трговине људима у Републици Србији за период од 2024. до 2029. године, као и Предлог акционог плана за његово спровођење за период 2024-2026. године.

Израду Програма подржала је Међународна организација за миграције (ИОМ) кроз пројекат „Инструмент подршке за изградњу капацитета за интегрисано управљање границама на Западном Балкану (WBIBM)” и „Заједничко деловање на Западном Балкану против кријумчарења миграната и трговине људима (WBJUST)”.

1.2. Консултативни процес

У циљу спровођења консултативног процеса и учешћа јавности у поступку доношења новог планског документа у области борбе против трговине људима, у периоду од 26. децембра 2023. године до 5. јануара 2024. године спроведене су е-Консултације у вези нацрта новог планског документа у области борбе против трговине људима. Јавна расправа је спроведена у периоду од 29. јануара до 19. фебруара 2024. године. Министарство унутрашњих послова упутило је позив свим заинтересованим странама да учествују у јавној расправи о Нацрту програма за борбу против трговине људима за период 2024-2029. године са Акционим планом за спровођење Програма за борбу против трговине људима за

период 2024-2026. године преко портала е-Консултације и сајта Министарства унутрашњих послова.

По окончању поступка јавне расправе Министарство унутрашњих послова израдило је извештај о спроведеној јавној расправи о Нацрту програма за борбу против трговине људима за период 2024-2029. године са Акционим планом за спровођење Програма за борбу против трговине људима за период 2024-2026. година, који је објављен на интернет страници Министарства унутрашњих послова и порталу е-Консултације.

1.3. Дефиниција основних појмова

Кривично дело Трговина људима

Према члану 388. став 1. Кривичног законика⁵, кривично дело Трговина људима врши онај ко силом или претњом, довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односа зависности, тешких прилика другог, задржавањем личних исправа или давањем, или примањем новца или друге користи врбује, превози, пребацује, предаје, продаје, купује, посредује у продаји, сакрива или држи друго лице, а у циљу експлоатације његовог рада, принудног рада, вршења кривичних дела, проституције или друге врсте сексуалне експлоатације, просјачења, употребе у порнографске сврхе, успостављање ропског или њему сличног односа, ради одузимања органа или дела тела или ради коришћења у оружаним сукобима.

Према члану 388. став 8. Кривичног законика, за трговину људима може се гонити и лице које зна или је могло знати да је неко лице жртва трговине људима, па искористи њен положај или другоме омогући искоришћавање њеног положаја ради експлоатације предвиђене ставом 1. тог члана.

Жртва трговине људима

Жртвом се у смислу наведене одредбе и овог програма, сматра свако физичко лице подвргнуто трговини људима.

Дете

Дететом у смислу овог програма сматра се свако лице млађе од 18 година.

2. Нормативни оквир

Нормативни оквир у Републици Србији обезбеђује правни основ који омогућава рад на превенцији, заштити жртава и сузбијању трговине људима са аспекта заштите људских права.

1.1 ⁵ „Службени гласник РС”, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

Највиши правни акт, Устав Републике Србије, одредбом члана 26. изричито забрањује држање у ропству или у положају сличном ропству односно, забрањује сваки облик трговине људима и принудни рад.

Закони који уређују област трговине људима и њене последице су: Кривични законик („Службени гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 – исправка, 107/05 – исправка, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19), Законик окривичном поступку („Службени гласник РС”, бр. 72/11, 101/11, 121/12,32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 – Одлука УС и 62/21 – Одлука УС), Закон о одговорности правних лица за кривична дела („Службени гласник РС”, бр. 97/08), Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције („Службени гласник РС”, бр. 94/16, 87/18 – др. закон и 10/23), Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС”, бр. 113/17, 91/19, 153/20 и 92/23), Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела („Службени гласник РС”, бр. 32/13, 94/16 и 35/19), Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку („Службени гласник РС”, бр. 85/05), Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично-правној заштити малолетних лица („Службени гласник РС”, бр. 85/05), Закон о јавном реду и миру („Службени гласник РС”, бр. 6/16 и 24/18), Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима („Службени гласник РС”, бр. 20/09), Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима („Службени гласник РС”, бр. 32/13), Закон о граничној контроли („Службени гласник РС”, бр. 24/18), Закон о полицији („Службени гласник РС”, бр. 6/16, 24/18 и 87/18), Закон о евиденцијама и обради података у области унутрашњих послова („Службени гласник РС”, бр. 24/18), Закон о бесплатној правној помоћи („Службени гласник РС”, бр. 87/18), Закон о министарствима („Службени гласник РС”, бр. 128/20, 116/22 и 92/23 – др. закон), Закон о јавном тужилаштву („Службени гласник РС”, бр.10/23), Закон о уређењу судова („Службени гласник РС”, бр. 10/23), Закон о социјалној заштити („Службени гласник РС”, бр. 24/11 и 117/22 – одлука УС), Закон о инспекцијском надзору („Службени гласник РС”, бр. 36/15, 44/18 – др. закон и 95/18), Закон о раду („Службени гласник РС”, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17–УС, 113/17 и 95/18 – аутентично тумачење), Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 113/17, 113/17 – др. закон и 49/21), Закон о условима за упућивање запослених на привремени рад у иностранство и њиховој заштити („Службени гласник РС”, бр. 91/15 и 50/18), Закон о агенцијском запошљавању („Службени гласник РС”, бр. 86/19), Закон о поједностављеном радном ангажовању на сезонским пословима („Службени гласник РС”, бр. 50/15, 44/18 – др. закон и 95/18), Закон о странцима („Службени гласник РС”, бр.24/18, 31/19 и 62/23), Закон о управљању миграцијама („Службени гласник РС”, бр. 107/12), Закон о азилу и привременој заштити („Службени гласник РС”, бр. 24/18), Закон о запошљавању странаца („Службени гласник РС”, бр. 128/14, 113/17, 50/18, 31/19 и 62/23), Закон о здравственој заштити („Службени гласник РС”, бр. 25/19 и 92/23 – аутентично тумачење), Закон о здравственом осигурању („Службени гласник РС”, бр. 25/19 и 92/23), Закон о пресађивању људских органа („Службени гласник РС”, бр. 57/18 и 111/21 – одлука УС), Породични

закон („Службени гласник РС”, бр. 18/05 и 72/11–др. закони 6/15), Закон о спречавању насиља у породици („Службени гласник РС”, бр. 94/16 и 10/23 – др. закон), Закон о матичним књигама („Службени гласник РС”, бр. 20/09, 145/14 и 47/18), Закон о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19, 6/20, 129/21 и 92/23), Закон о парничном поступку („Службени гласник РС”, бр. 72/11, 49/13 – одлука УС, 74/13 – одлука УС, 55/14, 87/18, 18/20 и 10/23 – др. закон), Закон о облигационим односима („Службени лист СФРЈ”, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89; „Службени лист СРЈ”, бр. 31/93, „Службени лист СЦГ”, бр. 1/2003 – Уставна повеља и „Службени гласник РС”, бр. 18/20), Закон о електронским комуникацијама („Службени гласник РС”, бр. 44/10, 60/13–УС, 62/14, 95/18 – др. закон и 35/23 – др. закон), Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала („Службени гласник РС”, бр. 61/05, 104/09, 10/23 и 10/23 – др. закон), Закон о информационој безбедности („Службени гласник РС”, бр. 6/16, 94/17 и 77/19), Закон о јавним медијским сервисима („Службени гласник РС”, бр. 83/14, 103/15, 108/16, 161/20, 129/21, 142/22 и 92/23), Закон о јавном информисању и медијима („Службени гласник РС”, бр. 92/23), Закон о родној равноправности („Службени гласник РС”, бр. 52/21), Закон о забрани дискриминације („Службени гласник РС”, бр. 22/09 и 52/21), Закон о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 87/18), Закон о заштитнику грађана („Службени гласник РС”, бр. 105/21), Закон о удружењима („Службени гласник РС”, бр. 51/09, 99/11 – др. закон и 44/18 – др. закон), Закон о Црвеном крсту Србије („Службени гласник РС”, бр. 107/05).

3. Релевантни међународни стандарди

Република Србија прихватила је велики број међународних докумената који су од непосредног значаја за област супротстављања трговини људима, посебно женама и децом и заштити жртава.

Најважнији универзални међународни документи који су релевантни за области супротстављања трговини људима и децом су: Универзална декларација о људским правима, Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена, Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом који је допуњује, Конвенција Уједињених нација о правима детета, Факултативни протокол о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији, Конвенција бр. 29 о принудном раду, Конвенција бр. 105 о укидању принудног рада, Протокол уз Конвенцију бр. 29 о принудном раду из 2014. године, Конвенција бр. 182 о најгорим облицима дечјег рада.

Поред универзалних стандарда у области супротстављања трговини људима и заштите жртава, за Републику Србију су од нарочитог значаја међународни инструменти, донети под окриљем две регионалне организације: Савета Европе и Европске уније.

Најважнији инструменти Савета Европе су Европска конвенција о људским правима и основним слободама, Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима и Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног насиља и искоришћавања и сексуалног злостављања (Ланзарот конвенција).

Република Србија стекла је статус кандидата за приступање Европској унији 1. марта 2012. године и стандарди установљени у оквиру Европске уније још увек за њу нису правно обавезујући, али представљају важан путоказ у процесу хармонизације прописа са правом Европске уније и предуслов за стицање њеног пуноправног чланства. У праву Европске уније, трговина људима сматра се озбиљном повредом основних права и забрањена је чланом 5. Повеље Европске уније о људским правима, а према члану 83. Споразума о функционисању Европске уније⁶ сматра се тешким обликом организованог криминала. Најважнији правни акти за област супротстављања трговини људима и заштите жртава су: Директива 2011/36/ЕУ о спречавању и сузбијању трговине људима и заштити жртава, Директива којом се успостављају минимални стандарди о правима, подршци и заштити жртава криминалитета 2012/29/ЕУ (Директива о правима жртава), Директива 2011/93/ЕУ о сузбијању сексуалног злостављања и сексуалног искоришћавања деце и деце порнографије, Стратегија Европске уније за борбу против трговине људима за период 2021-2025, Стратегија ЕУ за борбу против организованог криминала за период 2021-2025, Стратегија ЕУ о правима жртава за период 2020-2025, Стратегија ЕУ о правима детета и Ажурирани акциони план ЕУ за борбу против кријумчарења миграната за период 2021-2025.

Детаљан преглед међународног оквира за сузбијање трговине људима представљен је у Прилогу 2, који је одштампан уз овај Програм и чини његов саставни део.

4. Планска документа од значаја за Програм

Програм за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024-2029. године садржински је повезан са више планских докумената који се односе на различите области од значаја за успешно супротстављање трговини људима, а најзначајни су:

Стратегија интегрисаног управљања границом у Републици Србији за период 2022-2027. године, Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020-2025. године, Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године, Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021-2025. године, Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период 2022-2030. године, Стратегија за младе у Републици Србији за период 2023-2030. године, Стратегија

⁶https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/ugovor_eu.pdf

превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године, Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године, Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021-2027. године, Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године, Стратегија развоја система јавног информисања у Републици Србији за период 2020-2025. године и Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период 2022-2030. године.

У процесу придруживања Србије Европској унији, од значаја за област борбе против трговине људима су и Ревидирани акциони план за Поглавље 24-Правда, слобода, безбедност и Ревидирани акциони план за Поглавље 23-Правосуђе и основна права, који је ревидиран 2020. године.

Детаљан преглед релевантног стратешког оквира уз навођење везе са овим програмом дат је у Прилогу 3, који је одштампан уз овај Програм и чини његов саставни део .

5. Институционални оквир за спровођење Програма

Кључни субјекти у институционалном оквиру за спровођење Програма су следећи:

- **Савет за борбу против трговине људима** као стручно саветодавно тело Владе образован је ради координације националних и међународних активности за борбу против трговине људима, разматрања извештаја релевантних тела међународне заједнице о трговини људима, заузимање ставова и предлагања мера за спровођење препорука од стране међународних тела у борби против трговине људима, праћење и оцењивање напретка у спровођењу националних стратешких докумената у области борбе против трговине људима, усклађивање поступања надлежних државних институција која су од значаја за борбу против трговине људима и предлагање мера за решавање уочених проблема и ангажовања потребних ресурса. Савет чине председник и чланови Савета: председник министар унутрашњих послова, а чланови министар финансија, министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, министар здравља, министар правде и министар за европске интеграције.
- Заштитник грађана обавља послове **националног известиоца у области трговине људима**, сходно Закону о потврђивању Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима („Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 19/09), у складу са Законом о Заштитнику грађана („Службени гласник РС”, бр. 105/2021).
- **Национални координатор за борбу против трговине људима** именован је решењем Владе и истовремено обавља послове руководиоца Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима при Кабинету директора полиције у Дирекцији полиције Министарства унутрашњих послова.
- **Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима** основана је у оквиру Кабинета директора полиције, Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова. Канцеларија обавља стручне послове у вези са борбом против трговине људима за потребе Савета за борбу против трговине људима. Такође, непосредно учествује, спроводи и прати активности у борби против трговине људима

предвиђеним стратешким документима. Прати, координира, надзире и усмерава примену мера и радњи које за циљ имају борбу против трговине људима. Прати примену међународних уговора, законских и других прописа, иницира њихове измене или допуне и учествује у њиховој изради у области борбе против трговине људима. Координира рад организационих јединица Дирекције полиције са државним органима, организацијама цивилног друштва, партнерима и међународним организацијама, а у вези са праћењем стања и сузбијањем трговине људима. Усмерава и пружа стручну помоћ организационим јединицама Дирекције полиције у превентивним активностима и мултидисциплинарној сарадњи на националном, локалном и међународном нивоу у борби против трговине људима. Иницира и заједно са надлежним организационим јединицама организује и спроводи стручну обуку полицијских службеника у оквиру свог делокруга. Прати, усмерава и по потреби непосредно ради на прикупљању података у области борбе против трговине људима и врши анализу прикупљених података. Води збирке података и врши размену података у оквиру свог делокруга.

- **Посебна радна група за праћење спровођења Програма** образује се ради спровођења, праћења, извештавања и оцењивања Програма и пратећих акционих планова. Посебну радну групу води Министарство унутрашњих послова, Дирекција полиције, Кабинет директора полиције, Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима, као одговорна за координацију и извештавање. У њеном раду учествују представници државних органа, организација и институција, Црвеног крста Србије, као и релевантних организација цивилног друштва.

6. Опис постојећег стања

Република Србија и даље у великој мери представља земљу порекла, транзита, али и земљу коначне дестинације за жртве трговине људима.⁷ У периоду од 2017. до 2022. године, од стране Центра за заштиту жртава трговине људима, идентификовано је 320 жртава трговине људима. Већину идентификованих жртава чине жене (преко 75,5%)⁸, пре свега изложене сексуалној експлоатацији, док су скоро половина идентификованих жртава деца (око 40%). Држављани Републике Србије чине већину идентификованих и претпостављених жртава трговине људима, док се страни држављани идентификују у мањем броју. У Републици Србији препозната је унутрашња трговина људима у којој се цео процес трговине људима, од врбовања до експлоатације, одвија у Републици Србији.

Сексуална експлоатација је најзаступљенији облик трговине људима, а препознају се и случајеви трговине људима у сврху радне експлоатације, принудног просјачења, принуде на вршење кривичних дела и принудног брака.

Највиши правни акт, Устав Републике Србије, одредбом члана 26. изричито забрањује држање у ропству или у положају сличном ропству односно, забрањује сваки облик

⁷Процена претње од тешког и организованог криминала, 2019. године

⁸Подаци о идентификованим жртвама преузети су из годишњих извештаја Центра за заштиту жртава трговине људима.

трговине људима и принудни рад. Трговина људима у Републици Србији инкриминисана је Кривичним закоником Републике Србије, чланом 388. којим је за основни облик трговине људима забрањена казна затвора од 3 до 12 година, тј. минимум 5 година затвора ако је дело учињено према малолетном лицу, без могућности изрицања казне затвора испод законског минимума. Такође, према члану 388. став 8. Кривичног законика, за трговину људима може се гонити и лице које зна или је могло знати да је неко лице жртва трговине људима, па искористи њен положај или другог омогући искоришћавање њеног положаја ради експлоатације.

Кривично правни оквир који уређује проблем трговине људима у Републици Србији делимично је усклађен са Директивом 2011/36/ЕУ Европског парламента и Савета о спречавању и борби против трговине људима и заштити жртава од 5. априла 2011. године и Директивом 2012/29/ЕУ у вези са правима, подршком и заштитом жртава криминала/оштећених страна. Усклађивање законског оквира са ове две директиве уврштено је као активност у Ревидиране акционе планове за Поглавље 23 (Правосуђе и основна права) и Поглавље 24 (Правда, слобода и безбедност) у оквиру процеса придруживања Републике Србије Европској Унији.

У складу са Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Министарству унутрашњих послова Републике Србије, у Дирекцији полиције, у Управи криминалистичке полиције, Служби за борбу против организованог криминала, формирано је Одељење за сузбијање трговине људима и кријумчарења људи, које обавља послове спречавања, откривања и сузбијања свих облика кривичног дела Трговина људима од стране организованих криминалних група, криминалних група и појединаца, као и за координацију, анализу и превенцију трговине људима. Одељење у свом саставу има Одсек за координацију, анализу и превенцију трговине људима, Одсек за сузбијање трговине људима и Одсек за сузбијање кријумчарења људи. Такође, у 27 подручних полицијских управа распоређени су полицијски службеници који обављају послове сузбијања трговине људима.

Кривично дело Трговина људима у надлежности је виших јавних тужилаштава и виших судова, као и Тужилаштва за организовани криминал у Београду. Општим обавезним упутством Републичког јавног тужиоца, у свим вишим и апелационим јавним тужилаштвима одређени су јавни тужиоци контакт особе за кривично дело Трговина људима из члана 388. Кривичног законика и Трговина малолетним лицима ради усвојења из члана 389. Кривичног законика који поступају у кривичним предметима наведених кривичних дела. Главни виши јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Београду именован је два јавна тужиоца за контакт особе за поступање у циљу убрзања процеса рада, откривања учинилаца кривичног дела из ове области, као и вођења проактивне истраге у сарадњи са полицијским службеницима. Именовани тужиоци одржавају консултације и активно учествују у преткривичном поступку.

У периоду 2017-2022. године од стране полицијских службеника Министарства унутрашњих послова поднете су 122 кривичне пријаве за извршено кривично дело Трговина људима, против 241 учиниоца.⁹ Према годишњим извештајима Врховног јавног тужилаштва¹⁰, у истом периоду за кривично дело Трговина људима првостепеном пресудом осуђено је 89 окривљених.

Центар за заштиту жртава трговине људима (у даљем тексту Центар) основан је одлуком Владе као установана социјалне заштите, а на основу Уредбе о мрежи установа социјалне заштите¹¹. Центар своју делатност обавља у оквиру две организационе јединице, Службе за координацију заштите жртава трговине људима и Прихватилишта за жртве трговине људима. Стручни радници Центра врше формалну идентификацију жртава трговине људима независно од кривичног гоњења, израђују индивидуалне планове услуга и заштите жртвама трговине људима, прате реализацију планова услуга и заштите и исхода заштите и подршке жртвама и координирају активностима пружања услуга социјалне заштите жртвама трговине људима. Такође, Центар пружа услуге ургентног прихвата жртава трговине људима за хитан смештај жртава женског пола старије од 16 година и њихову децу. Жртве трговине људима се по потреби смештају у сигурне куће за жртве породичног насиља, домове за децу без родитељског старања и хранитељске породице.

У области подршке и помоћи жртвама трговине људима партнери су специјализоване организације цивилног друштва „АСТРА”– Акција против трговине људима (у даљем тексту „АСТРА”) и Удружење грађана за борбу против трговине људима и свих облика родно заснованог насиља „Атина” (у даљем тексту УГ „Атина”), које своје програме и услуге финансирају захваљујући донаторској подршци.

УГ „Атина” пружа свеобухватан програм за социјално укључивање (претпостављених) жртава трговине људима, у оквиру којег пружа лиценцирану услугу становања уз подршку која подразумева смештај и подршку жртвама трговине људима у поступку реинтеграције. Осим наведене услуге води програм економског оснаживања, са фокусом на професионалну оријентацију и запошљавање тешко запошљивих категорија, као и социјално предузеће „Багел Бејгл” за економско оснаживање жртава трговине људима чији се профит користи за финансирање програма подршке жртвама трговине људима. Такође, води Психолошко саветовалиште које жртвама нуди подршку у превазилажењу трауме, психолошку припрему за суђење, оснаживање социјалних и породичних односа и др. УГ „Атина” пружа правну помоћ и саветовање, решавање грађанско-правног статуса, пружа подршку у образовању. Такође, пружа економску подршку (претпостављеним) жртвама, у највећој мери здравствену и друге облике подршке.

У оквиру организације цивилног друштва „АСТРА”, тима за директну помоћ жртвама, успостављена је лиценцирана СОС телефонска линија за помоћ и подршку жртвама

⁹Извештаји Министарства унутрашњих послова.

¹⁰Рад јавних тужилаштва на сузбијању криминалитета и заштити уставности и законитости у 2017, 2018, 2019, 2020, 2021. и 2022. години.

¹¹Службени гласник РС, бр. 16/2012 и 12/2013.

трговине људима, као и Европски број за несталу децу. Такође, у складу са Законом о бесплатној правној помоћи организација цивилног друштва „АСТРА” је регистрован пружалац бесплатне правне подршке жртвама трговине људима. Организација цивилног друштва „АСТРА” је посвећена сузбијању свих облика трговине људима, посебно женама и децом, кроз свеобухватан приступ проблему са циљем елиминисања трговине људима, насиља и афирмисања друштва ослобођеног од експлоатације, дискриминације и друштвених неједнакости. Активности и циљеви организације цивилног друштва „АСТРА” укључују: обезбеђивање свеобухватне подршке жртвама трговине људима; залагање за поштовање права жртва, адекватно кажњавање починилаца и унапређење Националног механизма за борбу против трговине људима; подизање свести о трговини људима у широј јавности и одређеним групама; изналагање свеобухватног решења за трговину људима и друге облике насиља, дискриминације, економске и социјалне неједнакости.

Специјализовани смештај за мушкарце жртве трговине људима не постоји, већ се смештај организује алтернативним путем у складу са потребама. Услуге за жртве трговине људима, посебно када је реч о одређеним врстама експлоатације и посебним потребама жртва, те о услугама везаним за реинтеграцију, нису развијене и доступне у довољном обиму.

Интензивни мешовити миграциони токови са подручја Блиског Истока, Азије и Африке ка земљама Европске уније, преко територије Републике Србије, усложњавају одговор државе и друштва на проблем трговине људима. Према подацима Комесаријата за избеглице и миграције (у даљем тексту КИРС)¹², број особа смештених у центрима за азил и прихватним центрима, који су у надлежности КИРС-а повећао се 2017. и 2018. године, а већину смештених особа у овом периоду чинили су пунолетни мушкарци (73-92%), највише држављани Авганистана, Пакистана и Сирије. Суочена са почетком ратних сукоба у Украјини, Република Србија преузела је низ мера које се односе на прихват украјинских држављана. Најзначајнија мера коју је Влада Републике Србије донела је Одлука о пружању привремене заштите у Републици Србији расељеним лицима који долазе из Украјине на основу законом дефинисаних овлашћења. Од почетка сукоба до краја 2022. године привремена заштита одобрена је за 1.115 лица. Закључно са новембром 2023. године 982 особе уживају привремену заштиту у Републици Србији. Увођење привремене заштите држављанима Украјине у тренуцима када је неизвештан крај сукоба, представља солидаран и ефикасан одговор Владе Републике Србије, који је усаглашен са Европским решењем за прихват украјинских избеглица.¹³

Број идентификованих жртва међу популацијом миграната је мали, али се препознаје рањивост ове популације и ризик у контексту трговине људима и експлоатације, посебно у погледу ирегуларних миграната, миграната који користе услуге кријумчара, као и малолетника без пратње.

¹² Спољна оцена Стратегије превенције трговине људима, посебно женама и децом, и заштите жртва 2017-2022, Београд, март 2023.

¹³ Миграциони профил Републике Србије 2022. година

Имајући у виду тренд привредног раста Републике Србије, стабилност привреде, отварање нових фабрика, као и реализацију великих инфраструктурних пројеката, Република Србија је постала привлачна држава за инвестирање. Посматрано у односу на претходну деценију, током 2022. године рекордан број странаца боравио је у Републици Србији, међу којима су најбројнији страни држављани који бораве на основу рада, односно по основу ангажовања у ИТ сектору, као и странци који су ангажовани на реализацији инфраструктурних пројеката. Највећи број странаца доселио се из Руске Федерације (37,8%) и НР Кине (20,3%). Повећање удела држављана Руске Федерације у укупном броју имиграната у Републици Србији, у односу на претходну годину, директна је последица њиховог доласка и радног ангажмана због дешавања у Украјини. Поред држављана Руске Федерације, држављани НР Кине традиционално се сврставају у најбројније имигранте, бележи се тренд раста досељавања држављана Турске и Индије. Имајући у виду долазак страних инвеститора и реализације инфраструктурних пројеката, најчешћи разлог за одобрење привременог боравака је по основу радног ангажовања. Током 2021. године 13.475 особа је по први пут добило дозволу привременог боравака по основу радног ангажовања, што је скоро двоструко више у односу на претходне две године (2020 - 7704, 2019 - 7740). По основу рада, у Србији је 2022. године боравило 35.805 странаца, што је за 72% више у односу на 2021. годину.¹⁴

У јулу 2023. године усвојен је Закон о изменама и допунама Закона о запошљавању странаца („Службени гласник РС”, бр. 62/2023), којим се врши даље поједностављење поступка којим се странцу омогућава рад у Републици Србији, односно уводи се јединствена дозвола за боравак и рад, као јединствени акт, а предвиђена је и потпуна дигитализација поступака издавања јединствене дозволе.

Законом се одређеној категорији странаца са регулисаним бораваком у Републици Србији омогућава право на рад без обавезе прибављања јединствене дозволе. Наиме, поред већ постојећих изузетака, напуштањем досадашњег концепта издавања дозволе за рад као посебног акта, додатно су прецизиране ситуације у којима странац на основу свог статуса у Републици Србији има право на рад без обавезе прибављања јединствене дозволе.

Од 1. фебруара 2024. године ступила је на снагу пуна примена Закона о изменама и допунама Закона о запошљавању странаца („Службени гласник РС”, бр. 62/2023).

Имајући у виду наведено, за успешан одговор на трговину људима у сврху радне експлоатације неопходно је посматрати шири контекст рада и запошљавања, као и радних миграција, јер сузбијање и кажњавање пракси које садрже повреде радних права, као и повреда права из области запошљавања, представља ефикасан облик превенције трговине људима у сврху радне експлоатације.

Превенција трговине људима спроводи се кроз едукацију различитих субјеката да препознају могуће жртве трговине људима и изврше адекватно упућивање, подизање

¹⁴Миграциони профил Републике Србије 2022. година

свести јавности кроз медијске садржаје и кампање, као и кроз превентивно-едукативни рад са општом популацијом деце.

Стручно усавршавање релевантних субјеката који у свом раду могу доћи у контакт са жртвама трговине људима, укључујући и рањиве категорије миграната и деце која се крећу без пратње родитеља или старатеља, организује се редовно. Имајући у виду флукуацију запослених, потребно је наставити са реализацијом обука из области борбе против трговине људима. До сада су реализовани програми из области борбе против трговине људима који су уврштени у државне системе стручног усавршавања: обавезне обуке предвиђене Програмом стручног усавршавања полицијских службеника Министарства унутрашњих послова, Програм обуке Националне академије јавне управе, Програм обуке Правосудне академије и Програм обуке Дипломатске академије. У складу са Програмом стручног усавршавања полицијских службеника Министарства унутрашњих послова, реализује се обавезна теоријска настава под називом „Појам, препознавање и реаговање полиције на кривично дело Трговина људима”. У програм Правосудне академије уврштен је курс „Сузбијање трговине људима” у оквиру кривичне материје, у коме се разрађују питања компензације и некажњавања жртва трговине људима,¹⁵ као и обука за судије и тужиоце кроз „ХЕЛП” курс Савета Европе о проблему трговине људима. Програм Националне академије за јавну управу садржи обуку „Унапређење превенције и сузбијања трговине људима на националном нивоу”¹⁶ која се у просеку одржава два пута годишње. У бази акредитованих програма Завода за социјалну заштиту тренутно се налази пет програма стручног усавршавања који су усмерени на рад са жртвама трговине људима, као и шест програма који се директно или индиректно баве радом са мигрантском популацијом. За све запослене у центрима за азил и прихватним центрима КИРС-а обавезна је едукација о трговини људима. Министарство просвете уврстило је проблем трговине људима у обуке од националног значаја које се тичу превенције насиља. У Заводу за унапређење образовања и васпитања акредитован је један програм стручног усавршавања. У претходном периоду реализована је интензивна и свеобухватна обука инспектора за рад у сарадњи са Саветом Европе са циљем да обука обухвати све инспекторе за рад.

Од 2017. године успостављен је Национални контакт центар за безбедност деце на интернету као институционални механизам који се бави превенцијом и реаговањем на угрожавање деце у дигиталном окружењу, што укључује и трговину људима тј. децом. Национални контакт центар прима пријаве онлајн преко платформе www.pametnoibezbedno.gov.rs и броја телефона 19833. У оквиру Националног контакт центра за безбедност деце на интернету организују се презентације о безбедности на интернету у школама широм Републике Србије, за наставнике, родитеље и децу.

Национална платформа за превенцију насиља у школама „Чувам те” (cuvamte.gov.rs) успостављена је 2021. године као прва национална платформа за сва питања заштите и

¹⁵<https://www.pars.rs/sr/strucno-usavrsavanje>

¹⁶<https://www.napa.gov.rs/obuke>

превенције различитих врста насиља које укључује децу. Платформа је успостављена са циљем синергије деловања министарстава, репрезентативних синдиката у просвети и организација цивилног друштва. На Националној платформи „Чувам те” налазе се обуке за запослене, родитеље и ученике, које се односе на превенцију трговине људима и дигиталног насиља.

Имајући у виду сложеност проблема трговине људима, систем борбе против трговине људима карактерише укљученост и сарадња већег броја субјеката, државних органа и организација, органа локалне самоуправе, организација цивилног друштва и међународних организација и њиховим партнерством на локалном, националном и регионалном нивоу.

Из године у годину број партнера се повећавао. Република Србија је, што потврђују и релевантни међународни извештаји, у последњем шестогодишњем периоду унапредила системски одговор на проблем трговине људима, али и даље су присутни изазови који захтевају да се у њихово решавање усмере одговарајући напори, укључујући: додатно побољшање међусекторске сарадње и координације, додатно јачање капацитета Центра за заштиту жртава трговине људима које би омогућило овој установи да своје послове идентификације и координације, помоћи и заштите жртава трговине људима обавља на одржив начин и у складу са међународним стандардима, унапређење услуга за жртве трговине људима, побољшање проактивне идентификације, увођење ефикасног и изводљивог механизма накнаде штете за жртве трговине људима, побољшање положаја жртве трговине људима у судском поступку, унапређење и откривање кривичног гоњења, као и заштите у вези са мање заступљеним облицима експлоатације.¹⁷

Да би постигнућа остварена у претходном стратешком циклусу била одржива, неопходно је наставити рад на унапређивању и прилагођавању нових системских решења. Како је истакнуто у Спољној оцени Стратегије превенције трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2022. године, за пуну одрживост остварених резултата, неопходни су континуирани напори, подршка и улагања, посебно имајући у виду да систем који се још увек развија треба да одговори на појаву која константо мења појавне облике.

7. Промена која се постиже спровођењем Програма

7.1. Визија

Република Србија енергично ради на откривању, кривичном гоњењу и кажњавању учинилаца кривичног дела Трговина људима, обезбеђивању високог нивоа институционалне подршке и заштите жртава трговине људима, обликоване према индивидуалним потребама и са нагласком на поштовању њихових права, у циљу

¹⁷ Analysis Report. Trends of Human Trafficking in the MARRI Participants, MAPPI, ГИЗ, април 2022.

обезбеђивања услова за њихов пун опоравак и реинтеграцију. Република Србија не толерише ниједан облик трговине људима.

7.2. Општи циљ

Успостављен свеобухватан, координисан и одржив приступ у борби против трговине људима кроз јачање система превенције и кривичног гоњења, уз обезбеђивање заштите жртава, посебно жена и деце.

Показатељи ефекта

Показатељ на нивоу општег циља (показатељ ефекта)	Јединица мере	Извор провере	Базна година	Почетна вредност у 2023. години	Циљана вредност у 2029. години
Напредак забележен у годишњем извештају Националног известиоца у области трговине људима уз проценат реализованих препорука	ДА/НЕ	Годишњи извештај ЗГ-НИ	2022.	Нема података	ДА
Процент реализованих препорука из Извештаја Националног известиоца у области трговине људима	% (годишње)	Годишњи извештај ЗГ-НИ	2022.	Нема података	90%

Трговина људима је комплексно кривично дело које мења своје појавне облике и начине извршења, погађајући најрањивије категорије друштва. Свеобухватан одговор у борби против трговине људима треба да осигура заштиту, оснаживање и подршку жртвама трговине људима, уз истовремен систематичан рад на сузбијању кривичног дела Трговина људима и сродних кривичних дела. То подразумева изградњу и јачање институција, ефикасно кривично гоњење, превенцију, као и јачање хоризонталне и вертикалне сарадње и координације на локалном, националном и међународном нивоу.

Програм тежи да донесе промену у четири кључне области борбе против трговине људима - кривично гоњење, заштита жртава трговине људима, партнерство и координација и превенција, која између осталог обухвата и радну експлоатацију одговарајући на изазове препознате током рада чланова Радне групе и у консултативном процесу, као и на препоруке из Извештаја Групе експерата за борбу против трговине људима Савета Европе за Републику Србију у оквиру трећег круга оцењивања усклађености са Конвенцијом Савета Европе за борбу против трговине људима и ТИП Извештаја Стејт Департамента о трговини људима.

Промена ће бити остварена кроз координисано и циљано деловање организовано у оквиру четири посебна циља, додатно разрађених конкретним мерама које доприносе њиховој реализацији.

Посебни циљеви:

Посебан циљ 1: Унапређена ефикасност кривичног гоњења учинилаца кривичног дела Трговина људима уз обезбеђивање приступа правди и процесне заштите жртава трговине људима, посебно жена и деце током кривичног поступка;

Посебан циљ 2: Унапређен квалитет заштите претпостављених жртава и жртава трговине људима, посебно жена и деце;

Посебан циљ 3: Унапређена превенција трговине људима кроз подизање свести шире и стручне јавности и осетљивих група о трговини људима и радној експлоатацији;

Посебан циљ 4: Системски ојачана сарадња на локалном, националном и међународном нивоу ради ефикасније превенције и сузбијања трговине људима.

Приликом спровођења активности усмерених на постизање промене предвиђене посебним циљевима и мерама које их разрађују, нарочита пажња посветиће се родним аспектима трговине људима, и као кривичног дела и као друштвене појаве, водећи рачуна о посебним искуствима и потребама жена и мушкараца који су преживели трговину људима. Такође, у свим мерама и активностима посветиће се пажња деци жртвама трговине људима и деци у ризику.

Сви подаци који су потребни за праћење и спровођење Програма и пратећих акционих планова биће рашчлањени, како би се боље пратили учинци интервенције, али и како би се стекао бољи увид у трендове и њихове промене, те ефикасније програмирале будуће интервенције.

Предуслов за успешно праћење спровођења Програма је да сви државни органи, организације и институције, који су одређени за носиоце активности и партнере у спровођењу активности воде евиденцију о подацима који су наведени као показатељи учинка, са циљем да до краја програмског циклуса ти подаци постану саставни део редовних евиденција и извештаја.

7.3. *Анализа опција*

За постизање општег циља, у току утврђивања полазних основа за израду Програма, као и у току консултативног процеса, сагледане су три алтернативне опције које су посматране из угла капацитета за испуњење општег циља, и то:

1. ***Status quo* опција** - Подразумева да се активности у области борбе против трговине људима реализују без планског документа. Република Србија у више наврата није имала плански документ у овој области, али су се важне активности ипак реализовале и одређени резултати постизали. Реч је о периоду након 2011. године, када је истекло важење претходног акционог плана и када се приступило изради новог планског документа, периоду 2021-2022. године у оквиру важења претходне Стратегије превенције и сузбијања трговине људима и заштите жртава за период 2017-2022. године, као и 2023. године током које се приступило изради овог

Програма. У наведеним периодима није постојао стабилан форум за сарадњу и координацију, што је утицало на то да је било недовољно планских промена, тј. и оне промене које су започете или планиране нису биле ефикасно и одрживо оствариване. *Status quo* опција посебно је неприкладна у овом тренутку јер, како је показала и Спољна оцена спровођења претходне Стратегије¹⁸, у претходном стратешком циклусу започете су или остварене значајне промене, пре свега у области унапређења институционалног одговора, за чију одрживост је неопходна подршка кроз нови плански документ да би могле да произведу жељени и планирани учинак.

2. **Доношење планског документа у области борбе против трговине људима** - Може да доведе до жељене промене у области борбе против трговине људима у целини, с обзиром на то да су посебни циљеви и мере тако испланирани да одговоре на кључне изазове који су препознати током припремног и консултативног процеса. Мере и активности посебно су планиране у области истрага, кривичног гоњења и процесне заштите жртава трговине људима, идентификације и заштите жртава трговине људима, превенције и сузбијања трговине људима на генералном нивоу, али и у односу на посебно осетљиве групе и децу, укључујући и превенцију у сврху радне експлоатације, развоја партнерства и координације. За спровођење ове опције неопходна је координација и спремност на сарадњу свих укључених субјеката, као и спремност на спровођење системских промена унутар сложених система, које нису законски уређене, што не утиче само на могућност остваривања промене, већ и на одрживост тако остварених учинака.
3. **Доношење планског документа у области борбе против трговине људима, уз усвајање посебног закона у области трговине људима** - Ова опција у себи садржи све позитивне аспекте претходне опције, али доприноси одрживости промене, јер би посебним законом била уређена питања од значаја за ову област, а која су у овом тренутку неуређена (нпр. надлежност Националног координатора за борбу против трговине људима, надлежност Националног известиоца у области трговине људима, законски неуређена надлежност Центра за заштиту жртава трговине људима и слично) или која су уређена на начин који не одговара на потребе овог специфичног феномена, па је неопходно додатно уређивање кроз подзаконске акте и друге документе (нпр. процесна заштита жртава, обавеза примене индикатора за идентификацију жртава и слично).

Опције су посматране према критеријумима ефективности, одрживости, трошкова спровођења и конзистентности.

Status quo опција одбачена је пре свега према мерилима ефективности и одрживости, јер све промене које се остваре изван оквира планског документа и у њему предвиђене

¹⁸ „Закључак је да су за пуну одрживост неопходни континуирани напори, континуирана подршка и континуирана улагања, посебно имајући у виду да систем који се још увек развија треба да одговори на појаву која константно мења своја обличја и модусе. То се све може обезбедити кроз следећи стратешки документ у области сузбијања трговине људима”, Спољна оцена Стратегије превенције трговине људима, посебно женама и децом, и заштите жртава 2017-2022, Београд, март 2023. године

координације немају довољно одржив учинак, нити довољну подршку за дугорочни утицај, при чему трошкови некоординисаног и непланског спровођења активности у финансијском смислу нису мањи.

Опција доношења планског документа за борбу против трговине људима има високу оцену по свим критеријумима оцењивања, али опција доношења планског документа уз доношење посебног закона у области трговине људима претеже по критеријуму одрживости, јер законско уређење смањује простор за напуштање остварене промене или препуштање остварене промене инерцији. Такође, треба имати у виду да су трошкови треће опције, која подразумева усвајање посебног закона, тек незнатно виши у односу на опцију која се односи само на усвајање планског документа, те у том смислу не би требало очекивати препреке за њену реализацију услед недовољних финансијских ресурса. Додатна вредност треће опције је да доношење посебног закона шаље јасан сигнал општој јавности да Република Србија трговину људима не толерише и озбиљно приступа њеном сузбијању.

Из наведених разлога, изабрана је трећа опција, у оквиру које је, као један од елемената унапређења нормативног оквира у првој фази реализације Програма, предвиђено доношење посебног закона.

7.4. Посебан циљ 1: Унапређена ефикасност кривичног гоњења учинилаца кривичног дела Трговина људима уз обезбеђивање приступа правди и процесне заштите жртава трговине људима, посебно жена и деце током кривичног поступка

Показатељи на нивоу посебног циља (<i>показатељ исхода</i>)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2029. години
Број лица против којих је поднета кривична пријава за извршење кривичног дела Трговина људима	Број (годишње)	Извештај МУП	32	2022.	45
Број оштећених према којима је извршено кривично дело Трговина људима обухваћено поднетим кривичним пријавама	Број (годишње)	Извештај МУП	24	2022.	36
Број откривених организованих криминалних група и криминалних група за извршено кривично дело Трговина људима	Број (годишње)	Извештај МУП	1	2023.	2

Нормативно регулисана доступност ефикасне и квалитетне мере заштите жртава трговине људима у кривичном поступку	ДА/НЕ	Службени гласник	НЕ	2022.	ДА
---	-------	------------------	----	-------	----

Преглед тренутног стања и кључни изазови: У области кривичног гоњења учиниоца кривичног дела Трговина људима и процесне заштите жртава трговине људима у претходном периоду реализоване су важне активности и мере уз истовремено идентификовање простора за додатно унапређење. У Министарству унутрашњих послова, најважнија промена односи се на специјализацију полицијских службеника за сузбијање кривичног дела Трговина људима у оквиру криминалистичке полиције и преласка надлежности за поступање у случајевима трговине људима из Управе граничне полиције у Управу криминалистичке полиције. Усвојено је Упутство о начину поступања запослених у Министарству унутрашњих послова у случајевима трговине људима са индикаторима за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима за полицију са информативном брошуром за особе са искуством трговине људима и доступним видовима подршке на 16 језика, као и Обавезна инструкција за поступање према оштећеним приликом информисања и процене ризика рањивости и потреба за мерама заштите и подршке, затим успостављена је национална бесплатна телефонска линија за пријаву сумње на трговину људима 0800 100 388. Врховно јавно тужилаштво донело је Опште обавезно упутство, према коме је у свим апелационим и вишим јавним тужилаштвима одређен по један тужилац као контакт особа за поступање по кривичном делу Трговина људима из члана 388. Кривичног законика Републике Србије и Трговина малолетним лицима ради усвојења из члана 389. Кривичног законика Републике Србије. Број лица против којих су поднете кривичне пријаве за извршено кривично дело Трговина људима је порастао, али је број осуђених остао на приближно истом нивоу. Кривично гоњење се у великој мери ослања на исказ жртве трговине људима, док се недовољно користе други докази, као и проактивне истраге. Присутни су случајеви преквалификације кривичног дела Трговина људима у друга, лакша кривична дела, пре свега кривичног дела Посредовање у вршењу проституције. Имовина стечена кривичним делом ретко се одузима од осуђених извршилаца кривичног дела Трговина људима, док се финансијске истраге не воде. Процесни положај жртава трговине људима карактерише висок степен секундарне виктимизације због учешћа у дугим судским поступцима, недоследном применом расположивих мера заштите, као и неадекватном применом процесних могућности које обезбеђују жртвама трговине људима приступ накнади штете. Законски оквир и пракса, пре свега у вези са процесном заштитом жртава, није у потпуности усклађен са Директивом 2011/36/ЕУ о превенцији и сузбијању трговине људима и заштити жртава и Директивом 2012/29/ЕУ којом се успостављају минимални стандарди у вези са правима, подршком и заштитом за жртве кривичних дела, као ни са Конвенцијом Савета Европе о борби против трговине људима. На ефикасност кривичног гоњења и квалитет заштите која се пружа жртвама трговине људима током истраге, кривичног гоњења и суђења утицаће и усвајање закона којим ће се додатно уредити област борбе против трговине људима.

Планирана промена биће остварена кроз следећих пет мера:

Мера 1.1: Унапређење нормативног оквира за сузбијање трговине људима;

Мера 1.2: Унапређење и јачање система откривања и процесуирања кривичног дела
Трговина људима;

Мера 1.3: Унапређење стручног знања полицијских службеника, тужилаца и судија у циљу ефикаснијег поступања у вези са кривичним делом Трговина људима и процесне заштите жртава, посебно жена и деце;

Мера 1.4: Унапређење приступа правди и заштите жртава трговине људима, посебно жена и деце, током истраге и судског поступка;

Мера 1.5: Превенција трговине децом кроз унапређење система за хитно обавештавање јавности у случају нестанка малолетног лица - „Пронађи ме”.

Остваривање овог посебног циља допринеће делотворнијем сузбијању трговине људима кроз унапређење нормативног оквира, истрага и кривичног гоњења извршиоца кривичног дела Трговина људима, било да се ради о физичким или правним лицима, са посебним освртом на проактивни приступ, специјализацију, јачање компетенција и проширивање круга обучених субјеката за препознавање кривичног дела Трговина људима и одговарајућег деловања у свим аспектима кривичног гоњења, као и приступ правди и делотворној заштити жртава трговине људима у свим фазама истраге и кривичног гоњења, како не би дошло до изложености жртве трговине људима секундарној виктимизацији. Нарочита пажња у остваривању овог посебног циља односи се на родни аспект трговине људима и поступање према женама и деци.

Мера 1.1: Унапређење нормативног оквира за сузбијање трговине људима

Тип мере	Регулаторна				
	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2029. години
Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)					
Израђен текст Нацрта закона о области борбе против трговине људима	ДА/НЕ	Извештај МУП	НЕ	2022.	ДА
Усклађен Кривични законик са међународним стандардима у области борбе против трговине људима и заштите жртава	ДА/НЕ	Извештај МП	НЕ	2022.	ДА

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Република Србија има успостављен институционални оквир за борбу против трговине људима на стратешком и оперативном нивоу. Године 2021. успостављен је и институт Националног известиоца у области трговине људима, сходно Закону о потврђивању Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима, у складу са Законом о Заштитнику грађана.

И поред постојећих докумената у Републици Србији којима се уређују различите процедуре од значаја за истраге и кривично гоњење, препознавање жртава трговине људима у посебним ситуацијама и системима, њихову заштиту и пружање помоћи, како током опоравка и реинтеграције генерално, тако и у контексту њиховог приступа правди и заштите током учешћа у истрази и судском поступку, потребно је системски уредити доношењем закона у области борбе трговине људима ради постизања ефективних и одрживих резултата.

За успешну борбу против трговине људима неопходан је ефикасан и ефективан институционални систем, са јасно утврђеним надлежностима и обавезама, механизмима сарадње, координације и размене информација, прецизно уређеним националним механизмом за упућивање, примењивим гаранцијама заштите жртава у институционалном систему подршке. Тренутно, наведени аспекти, уређени су партикуларно, често на необавезујући начин, уз простор за арбитарно тумачење, због чега је тешко да се развије доследна пракса у складу са међународним стандардима које Република Србија тежи да достигне, што за последицу има недовољну ефикасност кривичног гоњења, заштите жртава, превенције, координације и сарадње.

Активностима предузетим у оквиру појединачних система који имају капацитет не могу да достигну свеобухватан ефекат и остваре утицај услед мањкавости и неактивности у другим системима, што за крајњи резултат има расипање ресурса.

Нормативни оквир који уређује област истраге и кривичног гоњења кривичног дела Трговина људима, као и процесну заштиту и приступ правди жртвама трговине људима у Републици Србији делимично је усклађен са међународним стандардима, пре свега из угла правних тековина Европске уније. Даље унапређење нормативног оквира предвиђено је ревидираним акционим планом за Поглавља 23 и 24 у процесу придруживања Републике Србије Европској унији. Уочени недостаци могу се делимично превазићи променом праксе и доношењем подзаконских аката у односу на постојеће законодавство, али измене и допуне корпуса закона из области кривичноправне материје оцењују се као одрживије и сврсисходније решење, посебно имајући у виду да су одређени процеси у том правцу већ у току.

Опис и ефекти мере: Основни циљ доношења посебног закона у области трговине људима је да се на општи и јединствен начин уреди организација и поступање државних органа и организација, институција, као и деловање и сарадња са организацијама цивилног

друштва ради делотворног сузбијања трговине људима, као и да се жртвама трговине људима обезбеди благовремена и делотворна заштита.

Овај закон би пре свега утврдио надлежности државних органа и организација, институција и учешће организација цивилног друштва укључених у сузбијање трговине људима и заштиту жртава, укључујући и Националног координатора за борбу против трговине људима, чија надлежност није прецизирана, као и Центра за заштиту жртава трговине људима, који десет година није препознат у Закону о социјалној заштити, што има значајне последице на делокруг надлежности Центра, али и капацитете, пре свега финансијске да оствари тренутно поверене надлежности. Такође, закон би понудио и ефикасније решење за поступак прелиминарне и формалне идентификације, упућивања, подршке и заштите жртвама трговине људима. Закон би могао да уреди помоћ и подршку жртвама трговине људима у кривичном поступку и остваривању имовинско-правног захтева, односно у парничном поступку за накнаду штете, као и добровољног повратка жртава трговине људима.

Важна улога посебног закона је и да обезбеди уједначен и/или јединствен начин прикупљања података о трговини људима, не само када је реч о кривичноправним аспектима, већ и о различитим аспектима помоћи и заштите.

Идентификовано је да надлежни државни органи неједнако примењују законске одредбе, због чега жртве трговине људима немају исте могућности да остваре право на подршку и заштиту. Као кључни узрок описаног проблема потврђена је различита пракса поступања надлежних органа у сузбијању трговине људима.

Закон би ближе регулисао и положај Националног известиоца у области трговине људима, институт накнаде штете, систем прикупљања података и вођења евиденција, поступка идентификације жртава трговине људима, двостепености доношења одлуке у идентификацији жртава трговине људима - право на жалбу, међународну сарадњу, права и обавезе, стандардизовање индикатора и казнене одредбе.

Набројане су само неке од области у којима би посебан закон могао да донесе промену која у оквиру постојећег нормативног оквира није могућа. Све набројане области већ дуже време препознате су као изазови међу субјектима укљученим у борбу против трговине људима, као и од стране међународних тела која прате стање у трговини људима у свету. Анализа потреба која је предвиђена као први корак у правцу доношења посебног закона детаљније ће дефинисати додатна могућа поља законске интервенције.

У оквиру ове мере, извршиће се усклађивање Кривичног законика са Директивом 2011/36/ЕУ о превенцији и сузбијању трговине људима и заштити жртава, као и усклађивање у вези побољшања процесног положаја жртава у циљу смањења секундарне виктимизације, што осим значајног аспекта поштовања посебног положаја и права жртава, посредно утиче и на квалитет истраге и кривичног гоњења услед веће спремности жртава

да сарађују у поступку. Такође, усклађивање ће се прилагођавати и променама стандарда у оквиру Европске уније, узимајући у обзир Предлог за измену Директиве 2011/36/EУ посебно у контексту дефинисања кривичног дела Трговина људима извршеног употребом информационих или комуникационих технологија

Од значаја за положај жртава трговине људима је и Директива 2012/29/EУ којом се успостављају минимални стандарди у вези са правима, подршком и заштитом за жртве кривичних дела. Усклађивање нормативног оквира са Директивом 2012/29/EУ, осим што је предвиђено у Ревидираном акционом плану за Поглавље 23, детаљно је елаборирано и испланирано у оквиру Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020-2025. Конкретно, овом планираном интервенцијом између осталог се регулише право жртава да током кривичног поступка са њима буде особа од поверења, уводи се забрана унакрсног испитивања и сугестибилних питања код испитивања посебно осетљивих сведока, унапређују права жртава на достављање релевантних аката у кривичном поступку, унапређује право жртава на правни лек у кривичном поступку, уређује да малолетном лицу као сведоку увек додељује статус посебно осетљивог сведока, регулише питање употребе видео линка, регулише питање услова за искључење јавности са главног претреса, ограничава број испитивања малолетног оштећеног, регулише питање заштите података о посебно осетљивим сведоцима, регулишу надлежности и поступак обавештавања жртве о пуштању окривљеног из притвора, тј. осуђеног на слободу.¹⁹ Све ове измене допринеће унапређењу процесног положаја жртава трговине људима и посматрају се као комплементарне мерама из овог Програма, при чему ће се активности везане за усклађивање кривичног законодавства са Директивом 2011/36/EУ надовезати и пратити динамику предвиђену у Националној стратегији за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020-2025. и пратећем акционом плану.

Институције надлежне за спровођење мере: Министарство унутрашњих послова/Дирекција полиције/Кабинет директора полиције/Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима

Институције учесници у спровођењу мере: Врховно јавно тужилаштво, Министарство правде, Заштитник грађана/Национални извештач у области трговине људима, Министарство за рад запошљавање, борачка и социјална питања/Центар за заштиту жртава трговине људима/Инспекторат за рад, Министарство здравља, Министарство туризма и омладине, Министарство културе, Министарство просвете, Министарство информисања и телекомуникација, Министарство за европске интеграције, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Министарство за бригу о породици и демографију, Комесаријат за избеглице и миграције, Министарство спољних послова, Црвени крст Србије, организације цивилног друштва и академска заједница.

¹⁹Акциони план за спровођење Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020-2025, у периоду 2023-2025, активности 2.1.3-2.1.7.

Мера 1.2: Унапређење и јачање система откривања и процесуирања кривичног дела Трговина људима

Тип мере	Институционално управљачко организациона				
	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2029. години
Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)					
Број јавних тужилаца – контакт особа за поступање по предметима трговине људима	Број (кумулатив)	Извештај Врховног ЈТ	30	2022.	42
Годишње повећање удела поднетих кривичних пријава за кривично дело Трговина људима, као резултат проактивне истраге, уз употребу посебних доказних радњи, у укупном броју поднетих кривичних пријава за кривично дело Трговина људима	% (годишње)	Извештај МУП	10%	2022.	10%

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Како је претходно наведено, 2019. године надлежност за истраге у области трговине људима пренета је из Управе граничне полиције у Управу криминалистичке полиције, а у оквиру ове реформе у свакој Полицијској управи распоређени су полицијски службеници на пословима сузбијања трговине људима. Такође, у Министарству унутрашњих послова, у Дирекцији полиције, Управи криминалистичке полиције, Служби за борбу против организованог криминала формирано је Одељење за сузбијање трговине људима и кријумчарења људи, које обавља послове спречавања, откривања и сузбијања свих облика кривичног дела Трговина људима од стране организованих криминалних група, криминалних група и појединаца, као и за координацију, анализу и превенцију трговине људима. Одељење у свом саставу има Одсек за координацију, анализу и превенцију трговине људима, Одсек за сузбијање трговине људима и Одсек за сузбијање кријумчарења људи. Такође, у 27 Подручних полицијских

управа распоређени су полицијски службеници који обављају послове сузбијања трговине људима.

Специјализација тужилаштва извршена је именовањем тужилаца - контакт особа за поступање у предметима трговине људима у сваком вишем јавном тужилаштву, као и у апелационим тужилаштвима.

И поред реализованих активности постоји простор за унапређење које се односи на сведочење жртава трговине људима, откривање организованих криминалних група, прикупљање расположивих доказа, укључујући и доказе прикупљене путем посебних доказних радњи, доказа прикупљених вођењем финансијских истрага, као и дигиталних доказа, преквалификације кривичног дела Трговина људима у лакша кривична дела, преквалификације или непрепознавање кривичног дела Трговина људима, примене принципа некажњавања жртава трговине људима у складу са чланом 26. Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима, привремено и трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела трговине људима, кривичне одговорности правних лица, прикупљања и размене информација између надлежних органа.

Опис и ефекти мере: Ова мера има за циљ да побољша систем откривања и процесуирања кривичног дела Трговина људима са нагласком на прикупљању свих врста доказа укључујући и дигиталне и финансијске доказе, примену посебних доказних радњи и јачање размене информација и сарадње, што треба да доведе до вишег нивоа кажњавања извршиоца кривичног дела Трговина људима и изрицања казни које треба да испуњавају и генералну и специјалну превентивну функцију. Уз унапређење компетенција према областима за које је препозната таква потреба, а које су обрађене у мери 1.3, промена ће се остварити пре свега кроз унапређење постојећих оперативних капацитета тужилаштва и полиције. Основ за то је анализа стања оперативних капацитета полиције, која ће бити установљена као редовна активност на годишњем нивоу, са препорукама конкретних мера водећи рачуна о свим облицима трговине људима и трендовима који се мењају, те процесним потребама рањивих група, нарочито жена и деце. Спровођење ових препорука довешће до веће усмерености истрага и кривичног гоњења, откривања и кривичних дела Трговина људима са елементима организованости. Успешном спровођењу ових препорука допринеће и унапређење техничких капацитета и људских ресурса у организационим јединицама Министарства унутрашњих послова надлежних за сузбијање трговине људима.

Значајан корак у правцу остваривања жељене промене биће кроз обуке судија и тужилаца, специјализацију тужилаца кроз повећање броја контакт особа за поступање у предметима за кривично дело Трговина људима, било да је реч о особама које искључиво поступају у оваквим предметима или особама које поседују посебна знања и код којих су обједињене информације о овом кривичном делу на подручју њихове надлежности. Оваква врста специјализације постоје у оквиру Врховног јавног тужилаштва, виших и апелационих јавних тужилаштава који ће бити унапређени кроз повећање броја контакт особа за

поступање у случајевима трговине људима како би се одговорило на потребе свих жртава трговине људима и све облике експлоатације у контексту трговине људима.

Уз редовне анализе судске праксе виших и прекршајних судова (мера 1.4), успостављање модела мултисекторског система статистичког прикупљања и анализе података у вези са кривичним делом Трговина људима, кроз Национални криминалистичко-обавештајни систем (НКОС) допринеће стандардизацији прикупљања података у области кривичног гоњења, бољој сарадњи органа који у њему учествују, као и лакшем стицању тачнијег увида у карактеристике кривичног гоњења, укључујући казне и мере заштите жртава.

Институције надлежне за спровођење мере: Министарство унутрашњих послова

Институције учесници у спровођењу мере: Врховно јавно тужилаштво, Министарство правде, Прекршајни апелациони суд са Одељењима, Прекршајни суд Београд, Тужилаштво за организовани криминал

Мера 1.3: Унапређење стручног знања полицијских службеника, тужилаца и судија у циљу ефикаснијег поступања у вези са кривичним делом трговине људима и процесне заштите жртава, посебно жена и деце

Тип мере	Информативно-едукативна					
	Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2029. години
	Број полицијских службеника који су стекли посебна знања о поступању у вези са кривичним делом Трговина људима	Број (годишње)	Извештај МУП	Нема података	2022.	45
	Број јавних тужилаца који су стекли посебна знања о поступању у вези са кривичним делом Трговина људима	Број (годишње)	Извештај ПАРС	Нема података	2022.	10
	Број судија прекршајног, основног и вишег суда који су стекли посебна знања о поступању у вези са кривичним делом Трговина људима	Број (годишње)	Извештај ПАРС	Нема података	2022.	25
	Број прекршајних судија који су стекли посебна знања о препознавању случајева трговине људима	Број (годишње)	Извештај Прекршајног апелационог суда са Одељењима	0	2022.	50

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Како је наведено у одељку који се бави анализом стања, бројне обуке реализоване су ради унапређења стручног знања полицијских службеника, тужилаца и судија. Обуке се организују и на основном, али и на специјалистичком нивоу, фокусирајући се на посебне аспекте истрага и кривичног гоњења

кривичног дела Трговина људима и поступања са жртвама трговине људима. Неке од обука одвијају се у оквиру сталних програма - нпр. препознавање кривичног дела Трговина људима уврштено је у основну и специјалистичку полицијску обуку, као и у обуку за граничну полицију. Због флукуације запослених, било у оквиру исте институције, било у смислу преласка на друга радна места, постоји потреба организовања обука у континуитету.

Опис и ефекти мере: Комплементарна претходној мери, ова мера усмерена је на системско оспособљавање надлежних органа који делују у оквиру система кривичног гоњења кроз унапређење њиховог стручног знања и вештина у сузбијању трговине људима, као и у вези са посебним аспектима кривичног гоњења и процесне заштите жртва. Нарочито важне су мултидисциплинарне обуке надлежних органа због комплексности кривичног дела Трговина људима и неопходности мултисекторске сарадње. У том смислу, уз специјализацију и континуирано стручно усавршавање субјеката кривичног гоњења који непосредно поступају у предметима трговине људима, као што су специјализовани полицијски службеници, контакт особе при јавним тужилаштвима и судовима, ова мера обухвата и полицијске службенике, тужиоце и судије који делују у другим подручјима криминалитета, тј. имају другу стварну надлежност.

Неке од области у којима ће се реализовати стручно усавршавање укључују вођење проактивних истрага, вођење дигиталних истрага, вођење финансијских истрага, кривична одговорност правних лица, принцип некажњавања жртва трговине људима у смислу члана 26. Конвенције Савета Европе за борбу против трговине људима, поступање са децом жртвама трговине људима, уз могућност тематских/проблемских измена и допуна у складу са трендовима који се могу појавити у будућности. Такође, ова мера има за циљ да осигура да сви полицијски службеници специјализовани за послове сузбијања трговине људима поседују сертификат о поседовању посебних знања из области права детета и кривичноправне заштите малолетника, што је сврсисходно имајући у виду велики удео деце међу идентификованим жртвама трговине људима.

Ова мера није фокусирана само на унапређење стручног знања и вештина, већ у већој мери и на ефекте унапређеног стручног знања, с посебним нагласком на потреби да се активности стручног усавршавања у већој мери спроводе системски и континуирано.

Институција надлежна за спровођење мере: Правосудна академија Републике Србије
Институције учесници у спровођењу мере: Министарство унутрашњих послова, Врховни суд, Посебно тужилаштво за борбу против високотехнолошког криминала, Прекршајни апелациони суд са Одељењима, Привредна комора Србије и организација цивилног друштва „АСТРА”

Мера 1.4: Унапређење приступа правди и заштите жртава трговине људима, посебно жена и деце, током истраге и судског поступка

Тип мере	Информативно-едукативна				
	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2029. години
Процент жртава којима је одређен статус посебно осетљивог сведока у односу на укупан број жртава које учествују у кривичном поступку за трговину људима	% (годишње)	Извештај Врховног ЈТ	76%	2023.	90%
Процент жртава које су испитане употребом техничких средстава за пренос слике и звука у односу на број жртава којима је одређен статус посебно осетљивог сведока	% (годишње)	Извештај Врховног ЈТ	38%	2023.	70%
Процент жртава трговине људима које имају адекватног правног заступника/цу, специјализованог/у за заступање жртава трговине људима	% (годишње)	Извештај МИНРЗС/ЦЗЖТЉ	Нема података	2022.	80%

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Кривичноправни оквир Републике Србије садржи различите мере заштите права жртава и сведока, које укључују и заштиту жртава трговине људима. Извештаји државних органа не садрже податке о процесној заштити жртава трговине људима, док извештаји међународних тела, као и специјализованих организација цивилног друштва указују на недовољан ниво заштите и на чињеницу да се доступна законска решења не користе доследно и у редовном поступању. Статус посебно осетљивог сведока додељује се већини жртава, али садржина тог статуса варира, у смислу доследног и ефективног коришћења постојећег института. И даље постоји простор за унапређење у одређеним областима: трајање судског процеса, поновљена сведочења оштећених - жртава трговине људима, вештине испитивања жртава трговине људима и комуникације са жртвама трговине људима, укључујући и децу жртве трговине људима. Иако већина жртава трговине људима које се појављују у судским поступцима као оштећени и сведоци имају адвоката, који се обезбеђује из средстава Центра за заштиту

жртава трговине људима и организација цивилног друштва, и иако су препознате као корисници бесплатне правне помоћи према Закону о бесплатној правној помоћи, овај Закон тренутно не може да обезбеди одговарајућу правну помоћ према стандардима пружања правне помоћи за жртве трговине људима јер не дозвољава адвокатску специјализацију и одступање од законом прописаног редоследа именована заступника.

Жртве трговине људима имају право на накнаду штете коју су претрпеле током експлоатације. Најчешће је реч о накнади нематеријалне штете. Позитивно законодавство Републике Србије предвиђа право жртава трговине људима на накнаду штете које се може остварити кроз кривични и парнични поступак. Одлучивање о имовинскоправном захтеву жртава у кривичном поступку је ретко, а жртве се упућују да ово право остваре кроз парнични поступак.

Право остваривања накнаде штете у парничном поступку је дуг и изискује додатне трошкове, а жртва не ужива процесну заштиту коју има у кривичном поступку, већ је равноправна страна, уз праксу поновног прикупљања доказа и вештачења, што доводи до секундарне виктимизације уз неизвесан исход, јер и ако дође до осуђујуће пресуде, њено извршење није извесно. Многе жртве нису обавештене да могу да поднесу имовинскоправни захтев. Број жртава трговине људима које су добиле накнаду штете у Србији било којим путем је занемарљив у односу на укупан број жртава. Имовина стечена вршењем кривичног дела се ретко одузима од осуђених лица, а и кад до тога дође, средства се најчешће не користе за надокнаду штете жртвама. Државни фонд или програм кроз који би жртве трговине људима могле да добију одређен ниво накнаде штете не постоји.

Опис и ефекти мере: Република Србија има обавезу да предузме неопходне мере како би обезбедила делотворну и одговарајућу заштиту жртава трговине људима од застрашивања током истраге, као и током и након кривичног поступка. Када је реч о деци жртвама трговине људима, она имају право на посебну подршку ради остваривања приступа правди, а у свим активностима које се њих тичу мора се у обзир узети најбољи интерес детета.

Унапређење заштите жртава трговине људима током истраге и судског поступка у великој мери стратешки се уређује кроз спровођење Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020-2025. Процесној заштити жртава трговине људима посебно ће допринети реализација Мере 2.2: Јачање система процесне заштите жртава и сведока кроз унапређење праксе поступања са жртвама и сведоцима и Мере 2.3: Јачање система процесне заштите жртава и сведока кроз унапређење инфраструктуре судова и тужилаштва из Акционог плана који прати ову стратегију.

Наведена мера допринеће унапређењу судске праксе која се односи на пружање процесне заштите жртвама трговине људима кроз доследно и ефективно коришћење постојећих

института, пре свега института посебно осетљивог сведока, боље заштите безбедности жртава, разумног временског рока трајања поступка и строже казнене политике. Такође, допринеће остварењу циљева Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020-2025.

Процесна заштита жртава трговине људима укључује и информисање жртава о њиховим правима, поступку и току поступка у коме учествују и доступним услугама од стране органа који спроводе кривично гоњење, као и комуникацију са жртвама уз свест о трауми коју су преживеле као оштећени кривичним делом Трговина људима.

Заступање жртава трговине људима од стране обучених адвоката је од значаја за заштиту жртава и обезбеђивање правне помоћи. У оквиру ове мере, вршиће се едукација адвоката за заступање жртава трговине људима, са циљем да се до краја програмског циклуса изнађе решење које ће омогућити примену Закона о бесплатној правној помоћи на жртве трговине људима у складу са стандардима заштите који важе у овој области.

Приступ накнади штете биће унапређен кроз рад на унапређењу судске праксе и ефикасности одлучивања о имовинскоправном захтеву у кривичном поступку, како би кривични поступак постао редован канал за остваривање овог права и како би се на тај начин спречило додатно трауматизовање жртава и оптерећивање правосуђа додатним предметима кроз парнични поступак.

Институција надлежна за спровођење мере: Врховно јавно тужилаштво

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство унутрашњих послова, Врховни суд, Министарство правде, Правосудна академија Републике Србије, Адвокатска комора Србије/Адвокатска академија и организација цивилног друштва „АСТРА”

Мера 1.5: Превенција трговине децом кроз унапређење система за хитно обавештавање јавности у случају нестанку малолетног лица - „Пронађи ме”

Тип мере	Информативно-едукативна				
	Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година
Број нових канала масовне комуникације	Број (годишње)	Електронска евиденција корисника система „Пронађи ме”	490	2023.	505
Број полицијских службеника који су обучени за примену система и за предузимање мера трагања	Број (годишње)	Евиденције МУП	100	2023.	400

Процент решених случајева нестанка малолетног лица коришћењем система „Пронађи ме”	% (годишње)	Евиденције МУП	Нема података	2023.	90%
---	----------------	-------------------	------------------	-------	-----

Преглед тренутног стања и кључни изазови:

И поред јасно дефинисаних мера и радњи које полицијски службеници Министарства унутрашњих послова предузимају у циљу трагања за несталим лицима, искуства и упоредна пракса поступања у случајевима нестанка малолетних лица у другим државама, указала је на значај укључивања локалне заједнице и грађана у потрагу за несталим малолетним лицима, посебно када околности нестанка указују да је лице у животној опасности.

У ту сврху успостављен је Систем за хитно обавештавање јавности о нестанку малолетног лица, који представља додатни механизам потраге за несталим лицем млађим од 18 година. Систем је добио неформални, колоквијални назив „Пронађи ме!”, пре свега због психолошког ефекта синтагме која представља позив у помоћ за све грађане, да се активно укључе, усмере пажњу на околину и релевантним информацијама помогну у проналаску несталог малолетног лица.

Опис и ефекти мере: Министар унутрашњих послова Републике Србије донео је посебну Инструкцију о поступању полицијских службеника и критеријумима за хитно обавештавање јавности о нестанку малолетног лица. У складу са одредбама Инструкције, хитно обавештавање јавности о нестанку малолетног лица подразумева постављање обавештења о несталим малолетним лицима на електронску платформу „Пронађи ме!”, ради његовог хитног објављивања:

- постављањем обавештења на интернет сајт Министарства унутрашњих послова Републике Србије;
- слањем једнократне СМС поруке од стране мобилних оператора свим корисницима;
- континуираним објављивањем обавештења од стране телевизијских и радио станица, аеродрома, железничких и аутобуских станица, јавног предузећа за одржавање путева, у трајању од најдуже 48 сати и то: у првих осам сати од времена достављања обавештења најмање на сваких 30 минута, а након тога на сваких 60 минута.

Према одредбама Инструкције, након предузимања законом утврђених мера и радњи у случају пријаве нестанка малолетног лица, полиција приступа провери испуњености критеријума за доношење одлуке о хитном обавештавању јавности, који су одређени предметном Инструкцијом.

Процедура познаје два могућа сценарија за покретање Система: када је нестанак малолетног лица повезан са извршењем кривичног дела и када нестанак није повезан са

извршењем кривичног дела и у оба случаја прописани су посебни критеријуми који се разматрају пре доношења коначне одлуке.

Након утврђивања околности нестанка малолетног лица и провере испуњености критеријума за доношење одлуке о хитном обавештавању јавности о нестанку малолетног лица, начелник управе/одељења криминалистичке полиције предлаже начелнику полицијске управе хитно обавештавање јавности о нестанку малолетног лица. Дакле, одлуку о хитном обавештавању јавности о нестанку малолетног лица доноси начелник полицијске управе на чијој територији је пријављен нестанак лица.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство унутрашњих послова

Институције учесници у спровођењу мере: Врховно јавно тужилаштво, Министарство информисања и телекомуникација, Град Београд, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарство за рад, запошљавање борачка и социјална питања, Министарство здравља и организације цивилног друштва „Центар за несталу и злостављану децу” и „АСТРА”

7.5. Посебан циљ 2: Унапређен квалитет заштите претпостављених жртава и жртава трговине људима, посебно жена и деце

Показатељи на нивоу посебног циља (<i>показатељ исхода</i>)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2029. години
Пружена услуга помоћи и подршке жртвама трговине људима у складу са њиховим потребама	Број (годишње)	Извештај ЦЗЖТЉ	353	2022.	380

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Центар за заштиту жртава трговине људима основан је 2012. године на основу Уредбе о мрежи установа социјалне заштите.²⁰ Центар своју делатност обавља у оквиру две организационе јединице, Службе за координацију заштите жртава трговине људима и Прихватилишта за жртве трговине људима. Стручни радници Центра врше формалну идентификацију жртава трговине људима независно од кривичног гоњења, на основу пријава добијених од различитих институција, организација и појединаца. На овај начин жртвама се гарантује приступ заштити који није условљен сарадњом са органима кривичног гоњења. Све претпостављене жртве трговине људима, тј. особе у односу на које је покренут поступак формалне идентификације, имају приступ свим правима и услугама које припадају формално идентификованим жртвама. Такође, Центар у сарадњи са релевантним субјектима, центрима за социјални рад и организацијама цивилног друштва, уз обавезно учешће жртава израђује индивидуалне планове услуга и заштите жртва трговине људима,

²⁰Службени гласник РС, бр. 16/2012.

прати реализацију планова услуга и заштите и исхода заштите и подршке жртвама и координира активностима пружања услуга социјалне заштите жртвама трговине људима. Центар пружа и услуге ургентног смештаја жртвама трговине људима женског пола, старијим од 16 година и њиховој деци.

У претходном стратешком циклусу, значајни напори и средства уложени су у јачање Центра како би се изградиле и ојачали његови капацитети да обавља своје надлежности. Такође, Центар је добио и одговарајући простор за свој рад. Ипак, положај и статус Центра још увек није уређен законом, већ он делује на основу Одлуке Владе о његовом оснивању, Уредби о мрежи установа социјалне заштите и према сопственом Статуту, што има значајне последице по његов рад. Између осталог, овакво уређење Центра утиче на финансијско пословање и његовог положај. Имајући у виду да Центар није препознат у закону, жртве трговине људима немају ефективну могућност да уложе жалбу на поступање Центра или да оспоре налаз и мишљење о формалној идентификацији жртве трговине људима. Стручни радници Центра задужени су и за координацију заштите свих активних случајева, што подразумева и жртве трговине људима које су идентификоване ранијих година, а којима је и даље потребна помоћ и подршка. С тим у вези, делатност Центра као установе социјалне заштите за идентификацију и координацију заштите жртава трговине, потребно је препознати кроз измене и допуне Закона о социјалној заштити.

Бројне активности предузете су ради јачања проактивног приступа у прелиминарној идентификацији и изградње знања и вештина субјеката који могу доћи у контакт са потенцијалним жртвама трговине људима да их препознају и упуте Центру, као и ради унапређења процедура Центра за формалну идентификацију. Ове активности потребно је наставити ради бољег препознавања потенцијалних жртава трговине људима од стране свих субјеката и смањења притиска на Центар услед неоснованих пријава. Квалитетна прелиминарна идентификација је основ за заштиту жртава трговине људима, а такође је и фактор који има кључну улогу у примени начела некажњавања жртава.

Посебан изазов представља препознавање потенцијалних жртава трговине људима у мигрантској популацији, нарочито особа које путују користећи услуге кријумчара или су приморане да саме учествују у кријумчарењу. Време задржавања миграната у нашој земљи се последњих година скраћује, због чега Центар често није у могућности да спроведе поступак идентификације, док компетенције и процедуре за препознавање особа у ризику треба додатно ојачати и континуирано прилагођавати потребама на терену.

Услуге помоћи и подршке жртвама трговине људима пружају се у оквиру система социјалне заштите и других државних система посредством Центра или од стране специјализованих организација цивилног друштва „АСТРА” и УГ „Атина”. Наведене организације цивилног друштва развиле су разноврсне услуге подршке и помоћи за жртве трговине људима, од којих су неке лиценциране, а финансијску подршку имају из донаторских средстава. Иако се пружају на основу индивидуалних планова подршке и координисано, услуге намењене жртвама трговине људима посебно у оквиру процеса

реинтеграције, које имају и превентивни значај за оснаживање жртава да поново не уђу у ланац трговине људима недовољно су развијене, разноврсне и одрживе. Деца као посебно рањива категорија, која чине готово половину свих идентификованих жртава трговине људима, посебно се суочавају са недовољно специјализованим услугама и подршком.

Планирана промена биће остварена кроз следеће три мере:

Мера 2.1: Унапређен систем идентификације жртава трговине људима;

Мера 2.2: Унапређена заштита и помоћ жртвама трговине људима;

Мера 2.3: Унапређење капацитета и компетенција Центра за заштиту жртава трговине људима.

Остваривање овог посебног циља допринеће постизању вишег нивоа квалитета заштите жртава трговине људима кроз унапређење ефикасности поступка идентификације жртава трговине људима, како прелиминарне, тако и формалне. Проактивна идентификација жртава трговине људима од стране субјеката који су обучени и подржани да препознају жртве трговине људима у свом раду на основу постојећих индикатора, не само од стране субјеката који су директно укључени у остваривање овог посебног циља, него и надлежних институција у области истраге и кривичног гоњења, довешће до квалитетнијег пружања услуга неопходних за успешан опоравак и реинтеграцију, укључујући социјално и економско оснаживање, водећи рачуна о индивидуалним потребама жртава и доступности генералне подршке у срединама у којима жртве трговине људима живе.

Мера 2.1: Унапређен систем идентификације жртава трговине људима

Тип мере	Информативно-едукативна				
	Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година
Број пријава сумње на трговину људима из система социјалне заштите	Број (годишње)	Извештај ЦЗЖТЉ	28	2022.	36
Број пријава сумње на трговину људима из система здравствене заштите	Број (годишње)	Извештај ЦЗЖТЉ	0	2022.	10
Број пријава сумње на трговину људима из система просвете	Број (годишње)	Извештај ЦЗЖТЉ	10	2022.	15
Број пријава сумње на трговину људима међу мигрантском популацијом и тражиоцима азила	Број (годишње)	Извештај ЦЗЖТЉ	20	2022.	35

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Центар пријаве сумње да је лице жртва трговине људима прима од широког круга субјеката, који могу да дођу у контакт са потенцијалним жртвама трговине људима током обављања својих послова. Највећи број пријава сумње долази из полиције, затим организација цивилног друштва, система социјалне заштите, као и међународних организација и других страних организација, инспекцијских служби, система образовања и Комесаријата за избеглице и миграције. Понекад сама жртва трговине људима или њена породица изврше пријаву, а у ретким ситуацијама пријаву врши и сам Центар. Израђени су посебни индикатори за прелиминарну идентификацију деце и одраслих за полицију, систем социјалне заштите, систем образовања, систем здравствене заштите. Такође, спроведене су обуке за примену наведених индикатора. Примена индикатора за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима у систему социјалне заштите обавезна је према Упутству министра за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у центрима за социјални рад и институцијама система социјалне заштите, али се ова обавеза не спроводи доследно у пракси, па постоје случајеви трговине људима у евиденцијама центара за социјални рад који нису регистровани у евиденцији Центра. Учешће центара за социјални рад и установа из система социјалне заштите у прелиминарној идентификацији жртава трговине људима није на задовољавајућем нивоу, имајући у виду чињеницу да се значајан број жртава пре него што су се нашле у ланцу трговине људима налазио на евиденцијама центара за социјални рад као корисници услуга социјалне заштите. Стручни радници домова за смештај деце без родитељског старања недовољно су обучени за препознавање и реаговање у ситуацијама врбовања штићеника за трговину људима. Додатно, поред Завода за васпитање деце и омладине у Нишу и Београду у којима се смештају малолетни мигранти без пратње, обукама треба обухватити и организације цивилног друштва које су ангажоване на пружању услуга у центрима у којима се врши прихват миграната и тражиоца азила. Квалитет пријава сумње на трговину људима који долазе из институција које нису специјализоване за сузбијање трговине људима, без обзира на то да ли за ту област постоје развијени индикатори за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима, није на задовољавајућем нивоу јер у ниском проценту резултира формалном идентификацијом.

Центар спроводи стручни поступак формалне идентификације жртава трговине људима на основу примљених пријава, а према својим интерним процедурама. Као важан корак у изградњи система идентификације, Центар је 2021. године израдио индикаторе за формалну идентификацију жртава трговине људима, који укључују индикаторе радне експлоатације за децу и одрасле, индикаторе сексуалне експлоатације за децу и одрасле, индикаторе принудног просјачења за децу, индикаторе дечјих бракова, индикаторе ропства, положаја сличног ропству и сервитуда за децу, индикаторе илегалног усвојења, индикаторе принуде на вршење кривичних дела за децу и одрасле, индикаторе трговине органима, индикаторе трговине људима у циљу коришћења у оружаним сукобима, као и индикаторе за стручну процену насиља над децом и одраслима, те индикаторе за стручну процену фактора ризика и снага код деце и одраслих. Од укупног броја пријава сумње да је лице потенцијална жртва трговине људима поднетих Центру, половина је резултира формалном

идентификацијом, док је 2022. године забележена значајна разлика између броја жртава трговине људима које је идентификовао Центар (62) и броја оштећених које су обухваћене кривичним пријавама полиције (24).

Опис и ефекти мере: Прелиминарна идентификација, тј. пријава сумње на трговину људима, важна је зато што представља први корак у приступу заштити за жртве трговине људима. Прелиминарну идентификацију може да изврши свако ко дође у прилику да препозна потенцијалну жртву. Промена којој ова мера тежи односи се на проширивање круга субјеката оспособљених за вршење прелиминарне идентификације кроз развијање недостајућих индикатора, као и обуку за њихову примену. Центри за социјални рад и установе социјалне заштите биће посебно оснажени за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима, као и за пружање подршке жртвама и особама у ризику којима пружају услуге по неком другом основу. Циљ је да што мање жртава остане препознато и ван система подршке, али и да се систем идентификације трговине људима што мање оптерећује неоснованим пријавама. Такође, кроз ову меру радиће се на препознатљивости Центра као установе социјалне заштите која је надлежна за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима. Посебна пажња биће посвећена јачању капацитета и компетенција за идентификацију потенцијалних жртава трговине људима у мигрантској популацији, посебно кријумчарених миграната, што представља изазов с обзиром на тренд скраћења просечног трајања њиховог задржавања на територији Републике Србије. Овде је посебно од значаја развијање знања за идентификацију потенцијалних жртава трговине људима међу мигрантима према карактеристикама и ризицима који постоје на конкретној рути којом мигранти пролазе. У оквиру Посебног циља 4, биће извршена ревизија Стандардних оперативних процедура, што ће такође допринети бољој прелиминарној идентификацији жртава трговине људима, кроз унапређење капацитета и компетенција Центра.

Примена индикатора и укупан систем формалне идентификације жртава трговине људима коју спроводи Центар пратиће се и према потребама ревидирати, што ће довести до јачања система који је на овакав начин успостављен оснивањем. Циљ је да се систем формалне идентификације жртава трговине људима који се непрекидно развија и допуњује по први пут у целини анализира, за шта сада постоје основе јер је највећи део процедура за поступак идентификације жртава трговине људима успостављен. Такође, циљ ове мере је да истражи разлике које постоје између броја идентификованих жртава трговине људима и броја оштећених кривичним делом Трговина људима, како би се утврдио њихов узрок - да ли је реч о очекиваној разлици везаној за надлежности укључених институција или о пропустима у неком од система, који ће бити усклађени уколико буду препознати.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/Центар за заштиту жртава трговине људима

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство за бригу о породици и демографију, Министарство унутрашњих послова, Врховно јавно тужилаштво,

Комесаријат за избеглице и миграције, Министарство просвете, Министарство здравља, организације цивилног друштва и организација цивилног друштва „АСТРА”

Мера 2.2: Унапређена заштита и помоћ жртвама трговине људима

Тип мере	Институционално управљачко организациона				
	Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година
Мушкарцима жртвама трговине људима доступна је иновативна услуга смештаја	ДА/НЕ	Извештај ЦЗЖТЉ	НЕ	2022.	ДА
Број жртава трговине људима којима је обезбеђен смештај	Број (годишње)	Извештај ЦЗЖТЉ	25	2022.	45

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Жртве трговине људима имају право на помоћ и подршку у свом физичком, психолошком и социјалном опоравку, што као минимум укључује адекватан и сигуран смештај, психолошку помоћ, правну помоћ, материјалну помоћ, здравствену заштиту, услуге превоза, информације о правима које имају и доступним услугама помоћи и подршке, приступ образовању и тржишту рада. У пружању помоћи и заштите, посебна пажња мора се посветити најбољем интересу детета, као и родним аспектима трговине људима.

Центар је надлежан за координацију заштите жртава трговине људима. Партнери у пружању специјализованих услуга помоћи за жртве трговине људима су организације цивилног друштва „АСТРА” и УГ „Атина”, које су развиле услуге, од којих су неке и лиценциране (оне за које су развијени минимални стандарди). За поступање у односу на децу жртве трговине људима примарну надлежност има центар за социјални рад као орган старатељства. Центар настоји да жртвама обезбеди потребне услуге у оквиру система, пре свега социјалне заштите, и кроз подршку донатора. Организације цивилног друштва „АСТРА” и УГ „Атина” своје услуге реализују искључиво кроз подршку донатора, а не из буџета Републике Србије.

Центар води Прихватилиште за ургентно збрињавање жртава трговине људима са капацитетом од шест места, у коме могу бити смештене особе женског пола од 16 година старости са својом децом. Деца се такође смештају у домове и прихватилишта за децу без родитељског старања и хранитељске породице, док се пунолетне жртве смештају и у сигурне куће, као и у оквиру програма становања уз подршку које води УГ „Атина”. Специјализован смештај за мушкарце жртве трговине људима не постоји, већ се они смештају у оквиру других установа социјалне заштите или им се смештај обезбеђује на

алтернативне начине. Недостаје дугорочна смештајна подршка у процесу реинтеграције, где као услуга тренутно постоји само становање уз подршку организације цивилног друштва УГ „Атина”. Жртве трговине људима су Законом о здравственој заштити препознате као корисници бесплатне здравствене заштите. Оне такође припадају категорији теже запошљивих лица, те као такве имају приступ интензивној индивидуалној подршци, као и приоритет приликом укључивања у програме и мере активне политике запошљавања имајући у виду да Влада Републике Србије усваја Акциони план запошљавања за период од три године.

Потребно је додатно развити услуге за жртве трговине људима у оквиру система социјалне заштите, посебно када је реч о дугорочној подршци и реинтеграцији.

Опис и ефекти мере: Заштита и помоћ жртвама трговине људима унапредиће се кроз изградњу и унапређење недостајућих сегмената, као и кроз специјализацију оних сегмената заштите за жртве трговине људима који постоје и реализују се на *ad hoc* и неспецијализован начин. Кроз реализацију активности у оквиру ове мере, обезбедиће се и/или унапредити услуга смештаја за жртве трговине људима, укључујући мушкарце и децу. Код смештаја деце жртава трговине људима, посебно ће се развијати специјализовано хранитељство као најпожељнији вид смештаја деце, и то како кроз обучавање хранитељских породица, тако и кроз измену подзаконског акта да би се услуга специјализованог хранитељства за децу жртве трговине људима и формално уредила. Центар ће проширити капацитет Прихватилишта за ургентно збрињавање жртава трговине људима и спустити старосну границу за пријем корисника, тако да одговори на потребу за смештајним збрињавањем већег круга малолетних жртава трговине људима у старосној групацији из које највећи број жртава трговине људима долази. Осим тога, развијаће се програми социјалног укључивања, укључујући и кроз економско оснаживање, а до краја програмског циклуса извршиће се анализа потреба за услугама и расположивих услуга, и на основу тога израдити препоруке за развој услуга које недостају. Посебно ће се јачати генерална подршка жртвама трговине људима, за коју Центар сматра да је најпотребнија, а кроз развој сарадње на локалном нивоу и јачање локалних тимова за борбу против трговине људима из Мере 4.1, охрабриће се, обучити и подржати локалне организације цивилног друштва за пружање генералне подршке жртвама трговине људима у местима у којима оне живе.

Наставиће се са унапређивањем рада Центра, за шта је најважнији корак у смислу системског и одрживог решења законско уређење као установе социјалне заштите надлежне за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима. Затим, Центар ће развити недостајуће правилнике и процедуре које уређују његово поступање у појединим сегментима деловања, пратити примену тих правилника и процедура и вршити потребна прилагођавања. Важан аспект унапређења капацитета Центра односи се на јачања компетенција стручних радника и стално стручно усавршавање у областима од значаја за идентификацију и заштиту жртава трговине људима.

Центар је недавно обновио своју базу података и редовно објављује месечне статистичке извештаје о свом раду у области идентификације и заштите, као и периодичне и годишње извештаје, који су доступни на њиховој интернет страници. Квалитет и обухват годишњих извештаја Центра се сваке године побољшава и они представљају важан ресурс за стицање свеобухватне слике у овој области. У оквиру рада на унапређењу својих капацитета, Центар ће прилагодити своје извештаје потребама извештавања у оквиру овог Програма и акционих планова који га прате, како би се стекао детаљнији увид у обим и врсте помоћи и заштите које се пружају жртвама трговине људима, те како би се на основу тога планирао развој и јачање услуга и капацитета, и системски и по хитној основи.

Неопходна претпоставка за могућност практичне реализације права загарантованих жртвама трговине људима је њихова благовремена и тачна информисаност о свим процедурама кроз које пролазе од тренутка првог контакта са органом који је извршио прелиминарну идентификацију. Постоји низ информативних материјала на ову тему, а пружањем информација баве се различити субјекти, од полиције и тужилаштва до Центра и организација цивилног друштва, што је од значаја како би се жртве трговине људима упознале са својим правима. Стандардизовани модел информисања обезбедиће систематско пружање усмених и писаних информација претпостављеним и формално идентификованим жртвама трговине људима, на језику који разумеју, по питању њихових права, доступних услуга које пружају државне институције и специјализоване организације цивилног друштва и начина на који могу да им приступе, што ће допринети уједначеном и координисаном информисању жртава.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/Центар за заштиту жртава трговине људима

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство унутрашњих послова, Министарство правде, Национална служба за запошљавање, Министарство здравља, Комесаријат за избеглице и миграције, организације цивилног друштва и организације цивилног друштва „АСТРА” и УГ „Атина”

Мера 2.3: Унапређен капацитет и компетенције Центра за заштиту жртава трговине људима

Тип мере	Регулаторна				
	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2029. години
Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)					
Статус и делатност Центра уређени су законом	ДА/НЕ	Закон о социјалној заштити	НЕ	2023.	ДА
Усвојен Правилник о координацији заштите жртава трговине људима	ДА/НЕ	Извештај ЦЗЖТЉ	НЕ	2023.	ДА

Усвојен Правилник о идентификацији жртава трговине људима	ДА/НЕ	Извештај ЦЗЖТЉ	НЕ	2023.	ДА
---	-------	----------------	----	-------	----

Преглед тренутног стања и кључни изазови: У претходном стратешком циклусу, значајни напори и средства уложени су у јачање Центра како би се изградиле и ојачали његови капацитети да обавља поверене надлежности у области идентификације, координације заштите и помоћи, те обезбеђивања прихватилишта за хитно збрињавање жртава трговине људима. Такође, Центар је добио одговарајући простор за рад. Ипак, положај и статус Центра још увек није уређен законом, већ он делује на основу Одлуке Владе о његовом оснивању, Уредбе о мрежи установа социјалне заштите и према сопственом Статуту, што има значајне последице по рад. Између осталог, овакво уређење Центра утиче на финансијско пословање и његов положај у односу на Министарство финансија. Имајући у виду да Центар није препознат у закону, жртве трговине људима немају ефективну могућност да уложе жалбу на поступање Центра или да оспоре налаз и мишљење о идентификацији. Стручни радници Центра у обе организационе јединице преоптерећени су јер су, осим пријава сумње на трговину људима које у високом проценту доводе до отварања поступка идентификације, задужени и за координацију заштите свих активних случајева, што подразумева и жртве које су идентификоване ранијих година, а којима је и даље потребна помоћ и подршка.

Опис и ефекти мере: Наставиће се са унапређивањем рада Центра, за шта је најважнији корак у смислу системског и одрживог решења, његовог законско уређење као установе социјалне заштите надлежне за идентификацију и координацију заштите жртава трговине људима. Затим, Центар ће развити недостајуће правилнике и процедуре које уређују његово поступање у појединим сегментима деловања, пратити примену тих правилника и процедура и вршити потребна прилагођавања. Важан аспект унапређења капацитета Центра односи се на јачања компетенција стручних радника и стално стручно усавршавање у областима од значаја за идентификацију и заштиту жртава трговине људима.

Центар је недавно обновио своју базу података и редовно објављује месечне статистичке извештаје о свом раду у области идентификације и заштите, као и периодичне и годишње извештаје, који су доступни на њиховој интернет страници. Квалитет и обухват годишњих извештаја Центра се сваке године побољшава и они представљају важан ресурс за стицање свеобухватне слике у овој области. У оквиру рада на унапређењу својих капацитета, Центар ће прилагодити своје извештаје потребама извештавања у оквиру овог Програма и акционих планова који га прате, како би се стекао детаљнији увид у обим и врсте помоћи и заштите које се пружају жртвама трговине људима, те како би се на основу тога планирао развој и јачање услуга и капацитета, и системски и по хитној основи.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/Центар за заштиту жртава трговине људима

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство унутрашњих послова

7.6. Посебни циљ 3: Унапређење превенције трговине људима кроз подизање свести шире и стручне јавности и осетљивих група о трговини људима и радној експлоатацији

Показатељи на нивоу посебног циља (<i>показатељ исхода</i>)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2029. години
Број кампања у циљу подизања свести шире јавности о проблему трговине људима	Број (годишње)	Извештај МУП Извештаји ОЦД	0	2022.	2
Број радионица у циљу информисања деце и младих о ризицима трговине људима, посебно у смислу злоупотребе дигиталних технологија и мерама опреза	Број (годишње)	Извештај МУП	Нема података	2022.	60

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Влада Републике Србије је стратешким документима и актуелним политикама утврдила следеће осетљиве групе становништва, које се налазе под већим ризиком од социјалне искључености и сиромаштва: особе са инвалидитетом, деца, млади, жене, старије особе, Роми и Ромкиње, ЛГБТИ заједница, необразована лица, незапослени, избегла и интерно расељена лица и становништво које живи у руралним срединама.²¹

Превенција трговине људима подразумева читав низ активности које је потребно спроводити у циљу смањења утицаја узрока који доприносе рањивости појединаца и група на трговину људима и обесхрабривање потражње за производима и услугама насталих експлоатацијом људи. Најчешћи узроци који доприносе уласку неке особе у ситуацију трговине људима могу бити сиромаштво, незапосленост, искуство насиља у породици или занемаривања и одсуство правовремене заштите, дискриминација. Многи од ових узрока рањивости предмет су других планских докумената, као што је Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период 2020-2030, Стратегија запошљавања за период 2021-2026, Стратегија за превенцију и заштиту од дискриминације за период 2022-2030, Стратегија за родну равноправност 2021-2030. и друге.

У контексту овог посебног циља, превенција трговине људима, с посебним нагласком на превенцију трговине децом и трговине људима у сврху радне експлоатације посматра се у ужем смислу, као подизање нивоа информисаности и знања за препознавање трговине људима и препознавање знакова да се конкретна ситуација може развијати у правцу

²¹ <https://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/o-нама/осетљиве-групе-и-људска-права/>

трговине људима, као и о расположивим могућностима заштите. Значајан аспект овако схваћене превенције трговине људима је сензибилисање друштва и разбијање бројних стереотипа који постоје у вези са трговином људима, како би се олакшао опоравак жртава и њихова реинтеграција након изласка из ситуације трговине људима.

Проблем трговине људима у сврху радне експлоатације у Републици Србији препознат је и ранијих година, а до сада су реализоване бројне активности усмерене на изградњу знања и вештина пре свега инспектора за рад, али и других субјеката који могу имати надлежност у препознавању и решавању конкретних случајева. Ипак, потребно је додатно развити систем који ће одговорити на специфичне захтеве превенције и сузбијања трговине људима у сврху радне експлоатације. У периоду 2017-2022. године идентификовано је 46 жртава трговине људима у сврху радне експлоатације. Идентификоване жртве трговине људима углавном су биле држављани и држављанке Србије који су се у ситуацији експлоатације нашли кроз радне миграције. Последњих година велики број страних радника долази на рад у Србију у оквиру различитих аранжмана. Током 2022. године број странаца који су у Републици Србији боравили по основу рада повећао се за 72% у односу на 2021. годину. Број странаца присутних по основу рада виши је од званичних бројки, с обзиром на то да се оцењује да у многим случајевима страни држављани раде без радне дозволе. Забележени тренд повећања обима радних миграција носи и повишен ризик од различитих врста експлоатације који могу довести до трговине људима. Од значаја за ову област је и ступање на снагу Закона о изменама и допунама Закона о запошљавању странаца и Закона о изменама и допунама Закона о странцима који доносе бројне новине у досадашњој пракси запошљавања странаца, те уз потребу да сви субјекти који имају било какву улогу у запошљавању странаца, укључујући и послодавце и саме раднике, буду упознати са специфичностима његове примене. Примену поменутих закона потребно је пратити и у контексту спречавања злоупотреба и трговине људима као најекстремнијег облика експлоатације. Уредба о утврђивању опасног рада за децу усвојена 2017. године, која садржи попис послова које деца никако не смеју да обављају, у поступку је измене, а Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Инспекторат за рад у инспекцијском надзору користи посебну контролну листу за надзор у области дечјег рада. Додатно, ресорно министарство за рад планира и рад на изменама системских закона у области рада и осигурања за случај незапослености, као и законодавног оквира којим ће се уредити рад агенција за запошљавање.

Планирана промена биће остварена кроз следеће четири мере:

Мера 3.1: Јачање одговора на проблем трговине људима у сврху радне експлоатације кроз активно укључивање инспекција, службеника националне службе за запошљавање, послодаваца, синдиката и радника;

Мера 3.2: Подизање свести јавности о проблему трговине људима са нагласком на етичком медијском извештавању;

Мера 3.3: Унапређење превенције трговине децом и младима, с нагласком на злоупотребу комуникационих и информационих технологија;

Мера 3.4: Унапређење превенције трговине људима у осетљивим групама.

Изградња механизма за ефикасно сузбијање трговине људима у сврху радне експлоатације издвојена је као посебна мера због њеног значаја, како би обим неопходних оперативних ресурса које је потребно издвојити био видљив. За ефикасну превенцију и сузбијање трговине људима у сврху радне експлоатације, неопходно је додатно тематско јачање компетенција органа надлежних за истраге и кривично гоњење, који имају развијену експертизу и праксу када су у питању други облици трговине људима, као и укључивање субјеката који делују у области рада и запошљавања, од инспекцијских органа, послодаваца, синдиката, самих радника и организација цивилног друштва. Неопходно је развити нова партнерства и механизме сарадње, што ће бити реализовано кроз овај посебни циљ, као и кроз остале мере које се баве сарадњом у оквиру Програма.

Значајан ресурс у развијању системског одговора на проблем трговине људима у сврху радне експлоатације представљају Смернице ГРЕТА о спречавању и борби против трговине људима у сврху радне експлоатације и Препоруке СМ/Рес (2022)21 о спречавању и борби против трговине људима у сврху радне експлоатације.

Важно је имати у виду да је за успешан одговор на трговину људима у сврху радне експлоатације неопходно посматрати шири контекст рада и запошљавања, као и радних миграција, јер сузбијање и кажњавање пракси које садрже повреде радних права, као и права из области запошљавања, представља најбољи облик превенције трговине људима у сврху радне експлоатације.

У Републици Србији одвијају се бројне иницијативе и активности усмерене на превенцију трговине људима које спроводе институције и организације на националном и локалном нивоу. Кроз реализацију овог посебног циља, превентивне активности наставиће се и интензивирати кроз континуирано јачање капацитета свих субјеката и подизања свести опште јавности о трговини људима, посебно деце и младих, укључујући и рањиве категорије миграната и деце која се крећу без пратње родитеља или старатеља, њеним облицима, узроцима, ризицима и начину реаговања у случајевима препознавања ризичних ситуација и угрожености појединаца и група.

Мера 3.1: Јачање одговора на проблем трговине људима у сврху радне експлоатације кроз активно укључивање инспекција, Националне службе за запошљавање, послодаваца, синдиката и радника

Тип мере	Институционално управљачко организациона				
	Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година
Број пријава сумње на трговину људима у сврху радне експлоатације од стране инспекције рада	Број (годишње)	Извештај ЦЗЖТЉ	0	2022.	2

Број обучених инспектора за рад и тржишних инспектора за препознавање трговине људима у сврху радне експлоатације	Број (годишње)	Извештај Инспектората за рад	НЕ	2022.	30
---	----------------	------------------------------	----	-------	----

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Код трговине људима у сврху радне експлоатације, инспектори за рад први су у позицији да препознају претпостављене жртве током обављања инспекцијског надзора. Велики број инспектора за рад похађао је основне и напредне обуке на тему сузбијања трговине људима у циљу радне експлоатације током претходног стратешког циклуса. Ефекат ових обука још увек се не одражава на број пријава на трговину људима у сврху радне експлоатације, али активно укључивање Инспектората за рад у програме стручног усавршавања и сарадњу је значајно. Према меморандуму о сарадњи између Министарства унутрашњих послова, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Врховног јавног тужилаштва, Инспекторат за рад сарађује са другим органима на откривању потенцијалних случајева трговине људима и обавља заједнички инспекцијски надзор са полицијом. Инспектори за рад укључени су у неке од локалних тимова за борбу против трговине људима и сарађују са организацијама цивилног друштва. Постоји простор за унапређење међусекторске сарадње који би резултирао већим бројем заједничких активности.

Привреда и послодавци имају значајну улогу у превенцији трговине људима у сврху радне експлоатације, пре свега у подизању свести о овом облику трговине људима, спречавању радне експлоатације у ланцима снабдевања и јачању друштвене одговорности предузећа. Ипак, до сада нису били укључени у превентивне активности на организован и координисан начин.

До сад су организоване различите активности и кампање подизања свести грађана о ризицима и заштити од трговине људима у сврху радне експлоатације, пре свега од стране организација цивилног друштва. СОС телефон за помоћ жртвама трговине људима који води организација цивилног друштва „АСТРА” има важну улогу у превенцији трговине људима у сврху радне експлоатације јер путем овог сервиса грађани и грађанке могу добити информације о безбедним радним миграцијама. У оквиру Националне службе за запошљавање, поред саветника за запошљавање који пружају информативно-саветодавну подршку лицима која траже запослење, делује и девет миграционих сервисних центара који свакодневно пружају индивидуалну помоћ и саветовање мигрантима и потенцијалним мигрантима о ризицима илегалне миграције и могућностима за запошљавање у оквиру легалних миграција, упућују на релевантне локалне институције са циљем развијања индивидуалних знања и вештина и повећања могућности за запослење у земљи и иностранству. Због великих радних миграција, домаћих и страних држављана, потребно је улагати континуиране напоре усмерене на јачање њихових личних капацитета да се заштите од трговине људима и других облика експлоатације рада који могу резултирати трговином људима. У том правцу, важно је истовремено јачати и капацитете организација

цивилног друштва које раде у области миграција и које информишу мигранте и остваривању и других права у Републици Србији, али и указују на ризике од различитих повреда њихових права.

Опис и ефекти мере: Ова мера усмерена је на јачање компетенција инспектора за рад као прве тачке контакта са претпостављеним жртвама трговине људима у сврху радне експлоатације, ради њиховог активнијег укључивања у превентивне активности, активно укључивање послодаваца у превенцију и сузбијање трговине људима у сврху радне експлоатације, као и на континуирани рад на подизању свести о ризицима трговине људима у сврху радне експлоатације међу свим грађанима, с нагласком на особама у ризику.

У области инспекцијског рада, планирано је запошљавање додатног броја инспектора за рад и њихово обучавање за препознавање, прелиминарну идентификацију и упућивање жртава трговине људима. Значајна промена тиче се именовања контакт особа у Инспекторату за рад за поступање у случајевима сумње на трговину људима, који ће бити прва инстанца којој други инспектори могу да се обрате ако приликом надзора приметите ситуације које садрже елементе трговине људима. Међусекторска сарадња и капацитети за проактивно деловање јачаће се кроз успостављање праксе редовних заједничких надзора у секторима који су оцењени као ризични, у којима ће учествовати инспектори рада, полиција и Центар, као и кроз редовне оперативне састанке у циљу решавања изазова и размене добрих пракси и информација.

Основаће се мрежа послодаваца за борбу против трговине људима, чији чланови ће се обавезати да ће предузимати мере против трговине људима у сврху радне експлоатације како у оквиру свог пословања, тако и у својим ланцима снабдевања, а обезбедиће и редовно информисање и подизање свести својих запослених о њиховим правима у области рада и начинима за остваривање тих права. Мрежа ће се из године у годину проширивати укључивањем и едукацијом нових послодаваца, а све активности спроводиће се у блиској сарадњи са надлежним државним органима и организацијама цивилног друштва.

Такође, континуирао ће се водити информативне кампање намењене широј јавности и радницима мигрантима, на више језика, ради подизања њихове свести о ризицима радне експлоатације кроз израду и дистрибуцију материјала о ризицима трговине људима у сврху радне експлоатације, а за раднике мигранте посебно и о правима у области рада које у Републици Србији имају и надлежним институцијама којима се могу обратити у случају њиховог кршења.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/Инспекторат за рад

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство унутрашње и спољне трговине/Тржишна инспекција, Министарство унутрашњих послова, Врховно јавно тужилаштво, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/Центар за

заштиту жртава трговине људима, Правосудна академија Републике Србије, Привредна комора Србије, Унија послодаваца Србије, Савез самосталних синдика и други синдикати, Национална служба за запошљавање/Миграциони сервисни центар и организације цивилног друштва

Мера 3.2: Подизање свести јавности о проблему трговине људима са нагласком на етичком медијском извештавању

Тип мере	Информативно-едукативна				
	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2029. години
Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)					
Резултати истраживања јавног мњења на тему упознатости са проблемом трговине људима јавно доступни и представљени широј и стручној јавности, показују помак у перцепцији феномена и препознавању ризика	ДА/НЕ	Извештај ОЦД ИБССА Извештај ОЦД АСТРА	НЕ	2022.	ДА
Број реализованих суфинансираних медијских садржаја на тему борбе против трговине људима	Број (годишње)	Извештај МИТ Прес клипинг	3	2022.	6
Број обучених новинара о примени етичких и професионалних стандарда у извештавању о жртава трговине људима и заштити приватности и идентитета жртава	Број (годишње)	Извештај РЕМ Извештај МИТ	40	2022.	50

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Знања и вештине представника медија у погледу потреба, начина и ограничења извештавања о темама које се тичу жртава трговине људима од великог су значаја како за спречавање секундарне виктимизације, тако и домену благовременог и адекватног информисања јавности о проблему трговине људима. Медијско извештавање о трговини људима није ретко, али је потребно унапредити извештавање на начин да се о овој теми проблемски говори, уз смањење сензационалистичког приступа. Забележени су случајеви објављивања у медијима података о предметима трговине људима, укључујући и личне податке жртава, што нарушава приватност жртава, а може имати последице и по њихову безбедност.

Опис и ефекти мере: У оквиру ове мере, континуирано ће се радити на јачању професионалне етике представника медија, као и на унапређењу знања и практичних

вештина представника медија у области извештавања о трговини људима. Министарство информисања и телекомуникација наставиће са суфинансирањем медијских садржаја на тему трговине људима, а подршка ће се пружати оним медијима који су посвећени етичком извештавању. За пружаоце медијских услуга и штампане медије биће организоване обуке ради унапређења етичких и професионалних стандарда у извештавању о трговини људима и заштити приватности и идентитета жртава трговине људима. Као значајан чинилац за детаљније планирање активности које ће допринети реализацији ове мере, спровешће се национално истраживање јавног мњења на репрезентативном узорку о упознатости грађана и грађанки Републике Србије са проблемом трговине људима, као и анализа објављених медијских садржаја на тему трговине људима.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство информисања и телекомуникација

Институције учесници у спровођењу мере: Регулаторно тело за електронске медије, Удружења електронских медија, пружаоци медијских услуга, саморегулаторна тела, издавачи медија, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/Центар за заштиту жртава трговине људима, новинарска и медијска удружења, организација цивилног друштва „Биро за борбу против трговине људима”, „АСТРА”, организације цивилног друштва

Мера 3.3: Унапређење превенције трговине децом и младима, с нагласком на злоупотребу комуникационих и информационах технологија

Тип мере	Информативно-едукативна				
Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2029. години
Број деце која су учествовала у превентивно-едукативним радионицама и активностима	Број (годишње)	Извештај НКЦ Министарство просвете (платформа „Чувам те”) Извештај МУП Извештај ЦКС Извештај ЦЗЖТЉ	38712	2022.	50000
Број позива упућених Националном контакт центру за безбедност деце на интернету	Број (годишње)	Извештај НКЦ	7607	2022.	8600

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Претходних година, Министарство просвете предузело је важне кораке у правцу интеграције теме превенције трговине децом у постојеће програме и документе. Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање садржи кораке које је потребно предузети у случају сумње на трговину људима, а школе се подстичу да превенцију и заштиту од трговине људима обухвате својим годишњим плановима заштите. Један број просветних сарадника обучен је за примену ревидираних индикатора за прелиминарну идентификацију деце жртава трговине људима у систему образовања.

У оквиру Националне платформе за превенцију насиља у школама „Чувам те” налазе се обуке за запослене, ученике и родитеље, не само на тему превенције трговине људима, већ и злоупотреба дигиталних технологија и дигитално насиље.

Услед повећаног коришћења информационо-комуникационих технологија за извршење кривичног дела Трговина људима, али и искоришћавања деце у проституцији и у порнографске сврхе, важну улогу игра и Национални контакт центар за безбедност деце на интернету као институционални механизам који се бави превенцијом и реаговањем на угрожавање деце у дигиталном окружењу.

Организације цивилног друштва и Црвени крст Србије такође спроводе бројне превентивно-едукативне активности намењене деци и младима и на тему трговине људима, али и превенције других облика насиља и пракси које могу допринети бољој заштити.

Опис и ефекти мере: Унапређење превенције искоришћавања деце оствариће се континуираним спровођењем превентивно-едукативних активности које су се претходних година показале као успешне и развијањем партиципативних превентивних програма и активности у складу са динамиком нових изазова, ризика и претњи. Црвени крст Србије наставиће са спровођењем програма борбе против трговине људима који се реализује на територији Републике Србије и подразумева директан превентивни рад са великим бројем деце. Национални контакт центар наставиће да пружа подршку деци и родитељима у спречавању насиља у дигиталном окружењу кроз рад на појединачним пријавама, радионицама, трибинама и кампањама, као и јачањем капацитета и компетенција Националног контакт центра за препознавање и адекватно упућивање у случајевима могуће трговине децом и његово укључивање у све мултисекторске тимове који се буду оснивали током реализације Програма. Национална платформа „Чувам те” за превенцију насиља које укључује децу, промовисаће се као средство за подизање свести о проблему трговине људима и дигиталног насиља међу децом, родитељима и наставницима. Наставиће се са реализовањем радионица и трибина за ученике и ученице основних и средњих школа о ризицима трговине људима.

Унапређењу превенције допринеће и активности везане за обуке полицијских службеника, тужиоца, судија, здравствених радника, социјалних радника, инспектора за рад, тржишних

инспектора и других који долазе у контакт са децом жртвама трговине људима реализоване у оквиру Посебног циља 1 и Посебног циља 2.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство просвете

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство унутрашњих послова, Министарство за бригу о породици и демографију/центри за социјални рад, Министарство информисања и телекомуникација/Национални контакт центар за безбедност деце на интернету, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/Центар за заштиту жртва трговине људима, Црвени крст Србије, организације цивилног друштва и организација цивилног друштва „АСТРА”

Мера 3.4: Унапређење превенције трговине људима у осетљивим групама

Тип мере	Информативно-едукативна				
	Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година
Број ромских здравствених медијатора обучених за деловање у области превенције трговине људима	Број (годишње)	Извештај МЗ	0	2023.	35
Број деце и младих из ромске заједнице обухваћених превентивно-едукативним активностима	Број (годишње)	Извештај МЗ	0	2023.	35
Број реализованих медијских превентивно-едукативних садржаја на језицима националних мањина	Број (годишње)	Извештај МИТ	0	2022.	5
Број едукативних радионица оснаживања намењених женама и девојчицама у мигрантској популацији	Број (годишње)	Извештај КИРС Извештај УГ „Атина”	200	2022.	320

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Посебно осетљивим групама у контексту трговине људима у Републици Србији сматрају се припадници ромске заједнице, мигранти и тражиоци азила, посебно малолетници без пратње родитеља или старатеља, као и деца без родитељског старања, која су у нарочито осетљивом положају у тренутку када напуштају установу и започињу самостални живот. Мере превенције које могу бити реализоване кроз активности борбе против трговине људима имају ограничени ефекат на умањење фактора који доприносе рањивости ових група, тако да је за ефикасну борбу против трговине људима међу рањивим групама потребно сарађивати у оквиру других

јавних политика у области социјалне заштите и бриге о породици, образовања, здравствене заштите и слично, које су непосредно усмерене на ове факторе ризика.

Опис и ефекти мере: Превенција трговине људима у осетљивим групама биће унапређена посредним деловањем и оснаживањем субјеката укључених у друге програме подршке осетљивих група. Превенција и откривање трговине људима у ромској заједници подржаће се континуираним ангажовањем ромских здравствених медијатора, за које ће се обезбедити обуке како би спроводили превенцију трговине људима кроз информисање својих корисника, препознавање ризичних ситуација и упућивање на друге надлежне органе у случају потребе. Биће подржана и производња медијских садржаја на језицима националних мањина. У оквиру програма оснаживања деце из ромске заједнице, лица у покрету и деце смештене у домове за децу без родитељског старања организоваће се и превентивне активности у области борбе против трговине људима, а подржаће се и спровођење социјалних, економских и других мера усмерених на ублажавање извора угрожености. Када је реч о осетљивој групи деце из мигрантске популације, спровешће се активности усмерене на јачање компетенција службеника КИРС који раде на терену, старатеља који се постављају малолетницима без пратње, културних медијатора који учествују у образовним активностима приликом укључивања деце из мигрантске популације у образовни систем Републике Србије, као и организација цивилног друштва које спроводе активности у центрима за азил и прихватним центрима.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство просвете

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/Центар за заштиту жртава трговине људима, Министарство здравља, Министарство информисања и телекомуникација/Сектор за информисање и медије, Комесаријат за избеглице и миграције, издавачи медија, организације цивилног друштва „Дечје село”, „АСТРА”, УГ „Атина”, организације цивилог друштва

7.7. Посебни циљ 4: Системски ојачана сарадња на локалном, националном и међународном нивоу ради ефикасније превенције и сузбијања трговине људима

Показатељи на нивоу посебног циља (<i>показатељ исхода</i>)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2029. години
Број локалних тимова који су активно и системски укључени у активности превенције трговине људима и подршке жртвама	Број (кумулатив)	Извештај МУП	3	2022.	17
Координација у области борбе против трговине људима на националном нивоу је системски уређена и ојачана	ДА/НЕ	Извештај МУП Извештај ЗГ-НИ	НЕ	2022.	ДА

Повећана међународна полицијска сарадња на основу закључених протокола о сарадњи	ДА/НЕ	Извештај МУП	Нема података	2022.	ДА
--	-------	--------------	---------------	-------	----

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Сложеност и мултидисциплинарност трговине људима као друштвене појаве, уз сталну промену појавних облика и начина извршења, захтева партнерство и сарадњу на националном и међународном нивоу, сарадњу државних органа, организација и институција са органима локалне самоуправе, као и партнерство са организацијама цивилног друштва. Институционални оквир за сузбијање трговине људима на оперативном нивоу и национални механизам за упућивање карактерише укљученост и сарадња великог броја субјеката. Велики број партнерава је последњих година формализован кроз потписивање споразума и меморандума о сарадњи. Координација активности у борби против трговине људима ојачана је оснивањем Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима у Кабинету директора полиције, Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова и редовним именованом Националног координатора за борбу против трговине људима у чијој надлежности су праћење и извештавање о спровођењу планских докумената. Међународна сарадња такође је интензивна, посебно међународна оперативна полицијска сарадња, али и размена знања, искустава и примера добре праксе кроз учешће на стручним скуповима и обукама.

Планирана промена биће остварена кроз следеће три мере:

Мера 4.1: Побољшана борба против трговине људима на локалном нивоу;

Мера 4.2: Ојачана системска сарадња и координација у области борбе против трговине људима на националном нивоу;

Мера 4.3: Ојачана међународна сарадња у одговору на трговину људима.

Овај посебан циљ усмерен је на наставак јачања партнерства и хоризонталне и вертикалне повезаности у одговору на трговину људима на локалном, националном и међународном нивоу, кроз обезбеђивање интензивне сарадње државних органа, организација и институција са органима локалне самоуправе, организацијама цивилног друштва, академском заједницом, међународним партнерима и свим заинтересованим странама.

Мера 4.1: Побољшана борба против трговине људима на локалном нивоу

Тип мере	Институционално управљачко организациона и информативно-едукативна				
	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2029. години
Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)					
Број формираних локалних тимова за борбу против трговине људима	Број (кумулятив)	Извештај МУП	17	2022.	20

Број Савета за миграције у чији рад је укључен локални тим за борбу против трговине људима	Број (кумулатив)	Извештај КИРС	0	2022.	17
Број израђених локалних акционих планова за миграције који укључују активности у области превенције трговине људима и заштите жртава	Број (кумулатив)	Извештај КИРС	5	2022.	25

Преглед тренутног стања и кључни изазови: У области сарадње на локалном нивоу кључну улогу имају локални тимови за борбу против трговине људима. Локални тимови окупљају представнике локалних институција, укључујући полицију, тужилаштво, центре за социјални рад, здравствене установе, просветне установе, представнике локалне самоуправе, организације цивилног друштва и друге. Задатак локалних тимова за борбу против трговине људима је да у локалним заједницама имају ефикасно учешће у превенцији трговине људима и заштите жртава, као и да прате и спроводе локалне стратешке и акционе планове у циљу унапређења деловања у систему социјалне заштите у области борбе против трговине људима.

Степен активности локалних тимова различит је, као и формални основ њиховог постојања. Кључни изазови у деловању локалних тимова тичу се мотивисаности локалних самоуправа да преузму активнију улогу у активностима превенције трговине људима, као и доступност финансијских средстава за њихов рад.

Опис и ефекти мере: Сарадња на локалном нивоу биће унапређена јачањем локалних тимова за борбу против трговине људима и унапређењем сарадње локалних тимовима са Канцеларијом за координацију активности у борби против трговине људима. Канцеларија ће, у сарадњи са другим партнерима, подржати активирање раније основаних локалних тимова који су тренутно неактивни, као и оснивање локалних тимова у локалним самоуправама у којима они тренутно не постоје. Локални тимови спроводиће активности на основу плана рада. Предвиђено је и њихово повезивање са саветима за миграције који постоје у свакој локалној самоуправи, укључивањем заједничких активности локалних тимова и савета за миграције у локалне акционе планове за миграције. Укључивањем активности које се односе на упућивање и заштиту жртава трговине људима у јавне позиве за доделу подстицаја за спровођење мера и активности неопходних за достизање утврђених циљева из области управљања миграцијама у јединицама локалне самоуправе, омогућиће коришћење ових средстава за њихово финансирање. За локалне тимове организоваће се обуке ради унапређења њиховог знања о различитим аспектима трговине људима, а искуства и добре праксе размењиваће се кроз одржавање редовних годишњих састанака, као и кроз билатералне размене и подршку између новооснованих локалних тимова и локалних тимова који дужи низ година успешно делују. Осим повећања броја локалних тимова и њихових активности, циљ је проширити распон субјеката укључених у рад локалних тимова, што подразумева и организације цивилног друштва, у циљу

квалитетнијег превентивног рада, али и изградње капацитета за пружање подршке жртвама у локалним заједницама у којима жртве живе.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство унутрашњих послова/Дирекција полиције/Кабинет директора полиције/Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима

Институције учесници у спровођењу мере: Јединице локалне самоуправе, локални тимови за борбу против трговине људима, савети за миграције, Комесаријат за избеглице и миграције, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/Центар за заштиту жртава трговине људима, организације цивилног друштва

Мера 4.2: Ојачана системска сарадња и координација у области борбе против трговине људима на националном нивоу

Тип мере	Институционално управљачко организациона				
	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2029. године
Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)					
Стандардне оперативне процедуре за поступање са жртвама трговине људима ажуриране	ДА/НЕ	Текст СОП	НЕ	2022.	ДА

Преглед тренутног стања и кључни изазови: Стандардне оперативне процедуре за поступање са жртвама трговине људима (у даљем тексту СОП) израђене су 2018. године. СОП дефинише улогу и одговорности субјеката у прелиминарној идентификацији и упућивању жртава трговине људима, формалној идентификацији, подршци и заштити жртава трговине људима, помоћи и подршци жртвама трговине људима у кривичном поступку и решавању имовинскоправног захтева, односно у парничном поступку за накнаду штете и добровољном повратку жртава трговине људима. Примена СОП-а није обавезна, већ препоручена Закључком Савета за борбу против трговине људима од 25. јануара 2019. године. СОП није ажуриран од када је израђен, због чега не одражава промене настале у националном механизму за упућивање, као што је отварање Прихватилишта за ургентно збрињавање жртава трговине људима, ажурирање и доношење нових индикатора за идентификацију, окончање процеса реорганизације унутар Министарства унутрашњих послова. Важан фактор у успешном спровођењу претходног планског документа и свеукупних активности у овој области је дугогодишња сарадња која постоји између државних институција, органа и организација, организација цивилног друштва, као и међународних организација. Уз јачање система координације активности у борби против трговине људима, 2021. године успостављен је институт Националног известиоца у области трговине људима, чије послове обавља Заштитник грађана, због чега је потребно успоставити ефикасан механизам сарадње као подршку Националном известиоцу у обављању поверених задатака.

Опис и ефекти мере: Стандардне оперативне процедуре за поступање са жртвама трговине људима редовно ће се анализирати и ажурирати како би се прилагодиле променама у националном механизму за упућивање и укључивању нових партнера. Редовно ће се спроводити обуке за њихову примену на националном и локалном нивоу, а размотриће се и могућности да се примена СОП-а учини обавезном, чему ће највише допринети усвајање посебног закона у области трговине људима о коме је детаљније било речи у Мери 1.1.

Израдиће се методологија за систематско вођење података за потребе Националног известиоца у области трговине људима који објављује редовне годишње извештаје. Успоставиће се и развијати механизам за благовремено и свеобухватно достављање података Националном известиоцу, уз мапирање органа и организација од којих се подаци прикупљају.

Како би особе које су преживеле трговину људима имале учешће у изради и праћењу јавних политика у овој области, осмислиће се модел за њихово учешће, узимајући у обзир смернице и добре праксе из региона и света и активности које су до сада реализоване у овој области у нашој земљи. Учешће преживелих организоваће се водећи рачуна о њиховом најбољем интересу и на одржив начин који неће бити узрок секундарне виктимизације.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство унутрашњих послова/Дирекција полиције/Кабинет директора полиције/Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима

Институције учесници у спровођењу мере: Врховно јавно тужилаштво, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/Центар за заштиту жртава трговине људима/Инспекторат за рад, Министарство за бригу о породици и демографију, Министарство здравља, Министарство просвете, Заштитник грађана/Национални извештај у области трговине људима, Комесаријат за избеглице и миграције, организације цивилног друштва „АСТРА” и УГ „Атина”

Мера 4.3: Ојачана међународна сарадња у одговору на трговину људима

Тип мере	Институционално управљачко организациона				
	Показатељи на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година
Број иницијатива за потписивање међународних протокола у области борбе против трговине људима	Број (годишње)	Извештај МУП	1	2022.	3
Број размењених порука путем међународне	Број (годишње)	Извештај МУП	488	2022.	520

полицijske сарадње у вези са трговином људима					
---	--	--	--	--	--

Преглед тренутног стања и кључни изазови: За ефикасну борбу против трговине људима као појаве која не познаје државне границе, потребна је интензивна међународна сарадња у спречавању и сузбијању трговине људима, пружању заштите и помоћи жртвама трговине људима и спровођење истрага и поступака у вези са кривичним делом Трговина људима. Међународна сарадња у кривичним стварима одвија се преко Министарства правде и Одељења за међународну сарадњу и правну помоћ у Врховном јавном тужилаштву, као и непосредно између надлежних правосудних органа када је то могуће у складу са применљивим правним оквиром. Крајем 2019. године Република Србија потписала је споразум са Еуроцастом и кроз ту сарадњу учествује у заједничким истражним тимовима са другим државама чланицама. Међународна сарадња на оперативном нивоу са Интерполом, Еурополом и СЕЛЕК одвија се преко Министарства унутрашњих послова. Године 2021. ратификован је Споразум о сарадњи у области борбе против трговине људима са Републиком Северном Македонијом, у оквиру које се организују редовни оперативни састанци. Представници државних институција и организација цивилног друштва редовно учествују у размени знања, искустава и добрих пракси кроз учешће на догађајима које организују међународне организације и мреже.

Опис и ефекти мере: Билатерални споразуми о сарадњи у области борбе против трговине људима су значајан инструмент за успешно сузбијање трговине људима међународног карактера. У вези са тим, биће покренуте иницијативе за потписивање протокола о сарадњи у овој области са Републиком Словенијом, Републиком Бугарском, Републиком Мађарском и Босном и Херцеговином. Спровешће се анализа потреба за закључивање додатних протокола о сарадњи у области трговине људима на међународном нивоу, узимајући у обзир податке о најчешћим земљама експлоатације држављана Републике Србије, као и о земљама порекла највећег броја радника миграната који долазе у Републику Србију, те ће се, у складу са налазима анализе иницирати активност јачања међународне сарадње. Примена закључених споразума континуирано ће се пратити, а са државама са којима су закључени споразуми, редовно ће се одржавати састанци у циљу јачања капацитета, размене искустава и примера добре праксе, препознавања трендова и реализовања заједничких активности. Наставиће се континуирана међународна полицијска сарадња путем Интерпола, Еуропола, Еуроцаста, Селек центра и других организација, разменом информација, координацијом активности, оснивањем заједничких истражних тимова и другим активностима у циљу сузбијања међународне трговине људима.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство унутрашњих послова/Дирекција полиције/Кабинет директора полиције/Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима

Институције учесници у спровођењу мере: Врховно јавно тужилаштво, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/Центар за заштиту жртава трговине људима

8. Спровођење, праћење, извештавање и оцењивање

Програм за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024-2029. године доноси се заједно са Акционим планом за период 2024-2026. године ради његовог спровођења. Акциони план садржи четири посебна циља, мере, активности, показатеље учинка, носиоце активности, трошкове и изворе финансирања.

За потребе спровођења, праћења, извештавања и оцењивање Програма и Акционог плана министар унутрашњих послова образоваће Радну групу.

Радну групу води Министарство унутрашњих послова преко Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима, а у њеном раду учествују представници државних органа, организација и институција, као и организације цивилног друштва који су одређени за партнере у спровођењу активности у складу са својим надлежностима.

Задатке Радне групе ближе се дефинише Решењем министра унутрашњих послова.

Радна група састаје се у пуном саставу најмање једном годишње, као и у тематским подгрупама окупљеним око реализације посебних циљева најмање два пута годишње. На првом састанку Радне групе биће дефинисан модел извештавања органа који спроводе активности предвиђених Програмом и Акционим планом.

Радна група доставља извештај министру унутрашњих послова о резултатима спровођења Програма, а Министарство унутрашњих послова, као предлагач, уноси у Јединствени информациони систем за планирање, праћење спровођења, координацију јавних политика и извештавање (ЈИС) структуру Програма и Акционог плана. Институције одговорне за спровођење мера и активности уносе у ЈИС податке о реализацији циљева, мера и активности ради припреме годишњих извештаја. Министарство унутрашњих послова као предлагач Програма, извештаваће Владу преко органа државне управе надлежног за координацију јавних политика о спровођењу Акционог плана на годишњем нивоу у року од 120 дана од истека претходне календарске године. Такође, Министарство унутрашњих послова поднеће Влади извештај о резултатима спровођења Програма по истеку треће календарске године од усвајања Програма и финални извештај о спровођењу програма, најкасније шест месеци након истека примене Програма.

Акциони план биће ревидиран по потреби како би се осигурао флексибилан оквир за суочавање са новим изазовима у области борбе против трговине људима. Након истека периода имплементације приступиће се, на основу налаза интерне евалуације, изради новог или ревизији постојећег Акционог плана у зависности од степена реализације активности.

9. Процена финансијских средстава потребних за спровођење Програма и анализа финансијских ефеката

Средства за спровођење Програма обезбеђиваће се из различитих извора и то: из буџета Републике Србије, буџета локалних самоуправа и из средстава донатора, односно путем програма и пројеката који ће се усвојити и реализовати на основу овог програма и њеног акционог плана.

Сва средства предвиђена за реализацију активности у пратећем акционом плану за период 2024 - 2026. годину, као и онима који ће бити припремљени за период до 2029. године, планирана су у оквиру буџета релевантних и надлежних министарстава, буџетских корисника, у националном буџету, као и у буџетима локалних самоуправа.

За одређени број мера за које су трошкови процењени, али средства нису јасно опредељена, ће се након усвајања Програма и припадајућег Акционог плана приступити даљем планирању извора финансирања ових мера, као и у складу са билансним могућностима буџета Републике Србије.

Имплементација мера предвиђених Програмом и првим трогодишњим акционим планом неће имати утицаја на међународне финансијске обавезе државе, зато што задуживање није планирано.

У наставку је табеларни приказ процене финансијских средстава потребних за спровођење Акционог плана за период 2024-2026. године, који су исказани по мерама, годинама и укупно.

Посебан циљ 1: Унапређена ефикасност кривичног гоњења учинилаца кривичног дела трговине људима уз обезбеђивање приступа правди и процесне заштите жртава трговине људима, посебно жена и деце током кривичног поступка				
Мера 1.1: Унапређење нормативног оквира за сузбијање трговине људима				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	2.160.000	1.440.000	1.440.000	5.040.000
Мера 1.2: Унапређење и јачање система откривања и процесуирања кривичног дела трговина људима				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	0	0	0	0
Мера 1.3: Унапређење стручног знања полицијских службеника, јавних тужилаца и судија у циљу ефикаснијег поступања у вези са кривичним делом Трговина људима и процесне заштите жртава, посебно жена и деце				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	4.263.000	2.856.840	2.856.840	9.976.680
Донаторска средства	500.000	0	0	500.000
Мера 1.4: Унапређење приступа правди и заштите жртава трговине људима, посебно жена и деце, током истраге и судског поступка				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	720.000	1.891.800	1.891.800	4.503.600
Мера 1.5: Превенција трговине децом кроз унапређење система за хитно обавештавање јавности у случају нестанка малолетног лица – „Пронађи ме”				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	800.000	850.000	900.000	2.550.000
Укупна финансијска средства за Посебан циљ 1.				
УКУПНО по години (буџетска средства)	7.943.000	7.038.640	7.088.640	22.070.280
УКУПНО по години	500.000	0	0	500.000

(донаторска средства)				
УКУПНО (буџетска и донаторска средства)	8.443.000	7.038.640	7.088.640	22.570.280

Посебан циљ 2: Унапређен квалитет заштите претпостављених жртава и жртава трговине људима, посебно жена и деце				
Мера 2.1: Унапређен система идентификације жртава трговине људима				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	4.280.000	1.680.000	1.680.000	7.640.000
Донаторска средства (Донација не пролази кроз буџет)	1.000.000	0	0	1.000.000
Донаторска средства КИРС (06)	450.000	450.000	450.000	1.350.000
Мера 2.2: Унапређена заштита и помоћ жртвама трговине људима				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	2.600.000	3.100.000	0	5.700.000
Донаторска средства	3.000.000	0	0	3.000.000
Мера 2.3: Унапређење капацитета и компетенција Центра за заштиту жртава трговине људима				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	2.000.000	0	0	2.000.000
Донаторска средства	4.000.000	0	0	4.000.000
Укупна финансијска средства за Посебан циљ 2.				
УКУПНО по години (буџетска средства)	8.880.000	4.780.000	1.680.000	15.340.000
УКУПНО по години (донаторска средства)	8.450.000	450.000	450.000	9.350.000
УКУПНО (буџетска и донаторска средства)	17.330.000	5.230.000	2.130.000	24.690.000

Посебан циљ 3: Унапређена превенције трговине људима кроз подизање свести шире и стручне јавности и осетљивих група о трговини људима и радној експлоатацији				
Мера 3.1:Јачање одговора на проблем трговине људима у сврху радне експлоатације кроз активно укључивање инспекција, Националне службе за запошљавање, послодаваца, синдиката и радника				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	360.000	714.360	1.649.360	2.723.720
Мера 3.2:Подизање свести јавности о проблему трговине људима са нагласком на етичком медијском извештавању				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	2.700.000	2.400.000	1.700.000	6.800.000
Донаторска средства	2.350.000	0	0	2.350.000
Сопствена средства РЕМ	87.000	92.000	97.000	276.000
Мера 3.3: Унапређење превенције трговине децом, с нагласком на злоупотреби комуникационих и информационих технологија				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	500.000	500.000	500.000	1.500.000
Мера 3.4:Унапређење превенције трговине људима у осетљивим групама				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	930.000	1.530.000	930.000	3.390.000
Донаторска средства	7.600.000	5.000.000	0	12.600.000
Укупна финансијска средства за Посебан циљ 3.				
УКУПНО по години (буџетска средства)	4.490.000	5.144.360	4.779.360	14.413.720
УКУПНО по години (донаторска средства)	9.950.000	5.000.000	0	14.950.000
УКУПНО по години (средства РЕМ)	87.000	92.000	97.000	276.000

УКУПНО (буџетска и донаторска средства)	14.527.000	10.236.360	4.876.360	29.639.720
---	------------	------------	-----------	------------

Посебан циљ 4: Системски ојачана сарадња на локалном, националном и међународном нивоу ради ефикасније превенције и сузбијања трговине људима				
Мера 4.1: Побољшана борба против трговине људима на локалном нивоу				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	2.080.000	2.080.000	2.080.000	6.240.000
Донаторска средства	2.500.000	1.250.000	1.250.000	5.000.000
Мера 4.2: Ојачана системска сарадња и координација у области борбе против трговине људима на националном нивоу				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	350.000	315.000	315.000	980.000
Мера 4.3: Ојачана међународна сарадња у одговору на трговину људима				
Извор финансирања мере	Укупна процењена финансијска средства у дин.			
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
Буџет Републике Србије	0	0	0	0
Укупна финансијска средства за Посебан циљ 4.				
УКУПНО по години (буџетска средства)	2.430.000	2.395.000	2.395.000	7.220.000
УКУПНО по години (донаторска средства)	2.500.000	1.250.000	1.250.000	5.000.000
УКУПНО (буџетска и донаторска средства)	4.930.000	3.645.000	3.645.000	12.220.000

Укупна финансијска средства за спровођење Акционог плана за период 2024-2026. године				
	У 2024. години	У 2025. години	У 2026. години	Укупно
УКУПНО по години (буџетска средства)	23.743.000	19.358.000	15.943.000	59.044.000
УКУПНО по години (донаторска средства)	21.400.000	6.700.000	1.700.000	29.800.000
УКУПНО по години (средства РЕМ)	87.000	92.000	97.000	276.000
УКУПНО	45.230.000	26.150.000	17.740.000	89.120.000

10. Завршни део

Акциони план за спровођење Програма за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024-2026. године, саставни је део Програма за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024-2029. године.

Овај програм објављује се на интернет страници Владе, интернет страници Министарства унутрашњих послова и порталу е-Управе, у року од седам радних дана од дана усвајања.

Овај програм објавити у „Службеном гласнику Републике Србије”.

05 Број: 021-2412/2024-1

У Београду, 20. марта 2024. године

В Л А Д А

ПРВИ ПОТПРЕДСЕДНИК ВЛАДЕ

Ивица Дачић

11. Прилози

Прилог 1 – Списак скраћеница

МОР – Међународна организација рада

АЗ - Академска заједница

АКС/АА - Адокатска комора Србије/Адвокатска академија

ВЈТ - Врховно јавно тужилаштво

ВС - Врховни суд

ГУ БГ - Градска управа за град Београд

ЕУ - Европска унија

ЗГ-НИ - Заштитник грађана – национални извештач у области трговине људима

ИОМ - Међународна организација за миграције

ЈЛС - Јединица локалне самоуправе

ЈЛС/ЛТ - Јединица локалне самоуправе/Локални тимови

ЈЛС/СМ - Јединица локалне самоуправе/Савети за миграције

ЈЛС/СМ и ЛТ - Јединица локалне самоуправе/Савети за миграције и Локални тимови

КИРС - Комесаријат за избеглице и миграције

МБПД - Министарство за бригу о породици и демографију

МБПД/ЦСР - Министарство за бригу о породици и демографију/Центар за социјални рад

МГСИ - Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре

МДУЛС - Министарство државне управе и локалне самоуправе

МЕИ - Министарство за европске интеграције

МЗ - Министарство здравља

МИТ - Министарство информисања и телекомуникација

МИТ/НКЦ - Министарство информисања и телекомуникација/Национални контакт центар

МИТ/СИМ - Министарство информисања и телекомуникација/Сектор за информисање и медије

МЉМПДД - Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог

МПРАВДЕ - Министарство правде

МПРОСВЕТЕ - Министарство просвете

МРЗБСП - Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања

МРЗБСП/ИР - Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/Инспекторат за рад

МРЗБСП/ЦЗЖТЉ - Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања/Центар за заштиту жртава трговине људима

МСП - Министарство спољних послова

МТО - Министарство туризма и омладине

МУП - Министарство унутрашњих послова

МУП/СБПВТК - Министарство унутрашњих послова/Служба за борбу против високотехнолошког криминала

МУСТ - Министарство унутрашње и спољне трговине

МУСТ/ТИ - Министарство унутрашње и спољашње трговине/Тржишна инспекција

НМУ - Новинарска и медијска удружења

НСЗ - Национална служба за запошљавање

ОЦД – Организације цивилног друштва

ОЦД „АСТРА” – Организација цивилног друштва „АСТРА”

ОЦД „ИБССА” – Организација цивилног друштва „Биро за борбу против трговине људима”

ОЦД „ЦНЗД” – Организација цивилног друштва „Центар за несталу и злостављану децу”

ПАРС – Правосудна академија Републике Србије

ПКАПС са Одељењима – Прекршајни апелациони суд са Одељењима

ПКС - Привредна комора Србије

ПТВТК - Посебно тужилаштво за борбу против високотехнолошког криминала

РЕМ - Регулаторно тело за електронске медије

СБПОК - Служба за борбу против организованог криминала

СЕ - Савет Европе

СОП - Стандардне оперативне процедуре

СССС - Савез самосталних синдиката Србије

ТОК - Тужилаштво за организовани криминал

УГ „Атина” - Удружење грађана „Атина”

УГП - Управа граничне полиције

УЕМ - Удружење електронских медија

УКП - Управа криминалистичке полиције

УПС - Унија послодаваца Србије

ЦКС - Црвени крст Србије

Прилог 2 - Релевантни међународни стандарди

Република Србија прихватила је велики број међународних докумената који су од непосредног значаја за област супротстављања трговини људима, посебно женама и децом, и заштити жртава:

Универзални инструменти

а) Уједињене нације

Уз **Универзалну декларацију о људским правима**, која у члану 4. прописује да се нико не сме држати у ропству или потчињеном положају, као и да су ропство и трговина робљем забрањени у свим облицима, **Међународни пакт о грађанским и политичким правима**²² који забрану ропства, трговине робљем, потчињености и присилног и обавезног рада прописује у члану 8, те **Конвенцију о елиминисању свих облика дискриминације жена**²³ као првог међународноправног инструмента који на свеобухватан начин гарантује људска права жена у свим областима друштвеног живота, а у члану 6. захтева од држава чланица да предузму све одговарајуће мере, укључујући и законодавне, ради сузбијања свих облика трговине женама, као и искоришћавања проституције жена, најважнији инструмент Уједињених нација у области борбе против трговине људима је **Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом** који је допуњује.²⁴

Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом (Протокол из Палерма) даје прву општу дефиницију појма „трговине људима”, која је преузета у касније усвојеним међународним инструментима и многим националним кривичним законима. Појам трговине људима одређен је тако да обухвати најразличитије облике експлоатације људских бића од стране организованих криминалних група, а посебно када постоји принуда или транснационални аспект, а пристанак жртве на експлоатацију без значаја је уколико се утврди да је коришћено неко од средстава извршења садржано у дефиницији дела. Протокол из Палерма за циљ има превенцију и сузбијање овог кривичног дела, као и успостављање међународне сарадње у ту сврху. Одредбе Протокола уређују област превенције, истраге и кривичног гоњења трговине људима и сродних кривичних дела, као и заштите жртава, водећи рачуна о равнотежи између мера усмерених на контролу криминала и мера заштите жртава.

²²Закон о ратификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 7/71. Након одрицања од континуитета са Социјалистичком Федеративном Републиком Југославијом и давања сукцесорске изјаве, Република Србија је прихватила важење овог пакта 12. марта 2001. године.

²³Закон о ратификацији Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 11/81. Након одрицања од континуитета са Социјалистичком Федеративном Републиком Југославијом и давања сукцесорске изјаве, Република Србија је прихватила важење ове конвенције 12. марта 2001. године.

²⁴Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола, „Службени лист СРЈ – Међународни уговори”, бр. 6/2001.

Конвенција Уједињених нација о правима детета²⁵ гарантује људска права и заштиту особама млађим од 18 година, и заснована је на четири основна принципа: недискриминацији, поштовању најбољег интереса детета, праву на живот, преживљавању и развоју, као и на уважавању ставова детета. Од значаја за супротстављање трговини децом је и право детета на заштиту од економске експлоатације и послова који су опасни за дете, као и свих облика сексуалног изабљивања и сексуалне злоупотребе, укључујући навођење или присиљавање детета да учествује у незаконитим сексуалним активностима; експлоататорско коришћење деце у проституцији или другим незаконитим сексуалним радњама; и експлоататорско коришћење деце у порнографским радњама. Затим, Конвенција обавезује државе чланице да предузму све мере за спречавање насилног одвођења, продаје или трговине децом, као и да заштите дете од свих других облика експлоатације.

Факултативни протокол о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији²⁶ донесен је због неопходности да се, ради даљег постизања циљева Конвенције о правима детета, прошире мере које државе уговорнице треба да предузму како би гарантовале заштиту детета од продаје деце, дечје проституције и дечје порнографије, уз додатно одређивање значења ових појмова, постављање стандарда за међународну полицијску сарадњу и обавезу усвајања одговарајућих мера за заштиту права и интереса деце жртава поступака забрањених Протоколом.

б) Међународна организација рада

Конвенција бр. 29 о принудном раду²⁷ из 1930. године забрањује све облике принудног или обавезног рада који се одређује као сваки рад или услуга који се од неке особе захтева под претњом било какве казна и на који та особа није добровољно пристала, те наводи изузетке од ове дефиниције и правила по којима се они могу применити. Конвенција захтева од својих потписница да се принудни или обавезни рад који се противзаконито захтева криминализује и адекватно и строго кажњава. Дефиниција принудног рада из ове Конвенције значајна је за одређивање трговине људима у сврху радне експлоатације јер на њу упућују сви савремени правни инструменти, од Европске конвенције о људским правима до Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима.

Конвенција бр. 105 о укидању принудног рада²⁸ из 1957. године забрањује принуди и обавезни рад који се користи као мера принуде или политичког васпитања или санкција према лицима која имају или изражавају нека политичка мишљења или испољавају своје противљење установљеном идеолошко-политичком, социјалном или економском стању,

²⁵Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 15/90 и „Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 4/96 и 2/97”. Након одрицања од континуитета са Социјалистичком Федеративном Републиком Југославијом и давања сукцесорске изјаве, Република Србија је прихватила важење ове конвенције 4. октобра 2001. године.

²⁶Закон о ратификацији Факултативног протокола о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији уз Конвенцију о правима детета, „Службени лист СРЈ – Међународни уговори”, бр. 7/2002.

²⁷Закон о пројекту Конвенције о принудном или обавезном раду, „Службене новине Краљевине Југославије”, бр. 297-CXI/1932.

²⁸Закон о потврђивању Конвенције МОП број 105 која се односи на укидање принудног рада, „Службени лист СРЈ – Међународни уговори”, бр. 13/2002.

као метод мобилисања или коришћења радне снаге у сврху економског развоја, или као мера радне дисциплине.

Протокол уз Конвенцију бр. 29 о принудном раду из 2014. године²⁹, који Република Србија још није ратификовала, потврђује дефиницију принудног рада из 1930. године и има за циљ да унапреди мере за превенцију, заштиту и накнаду штете, као и да појача напоре ради елиминације свих облика принудног рада, укључујући трговину људима.

Конвенција бр. 182 о најгорим облицима дечјег рада³⁰ из 1999. године, обавезује потписнице да предузму хитне и ефикасне мере како би обезбедиле да се најгори облици дечјег рада под хитно забране и елиминишу. Најгори облици дечјег рада обухватају све облике ропства или обичаја сличних ропству, као што су продаја или кријумчарење деце, дужничко ропство и кметство и принудни или обавезни рад, укључујући принудно или обавезно регрутовање деце за учешће у оружаним сукобима, злоупотреба деце у проституцији, производњи порнографије или за порнографске представе, злоупотреба деце у недозвољеним активностима, нарочито за производњу и кријумчарење дроге, као и рад који је, по својој природи и околностима у којима се обавља, вероватно штетан по здравље, безбедност или морал деце.

ц) Агенда Уједињених нација о одрживом развоју до 2030.

Иако није правно обавезујући акт, важне смернице за деловање на плану супротстављања трговини људима пружа Агенда Уједињених нација о одрживом развоју до 2030. године³¹. Борба против трговине људима од нарочите је важности за реализацију следећих циљева одрживог развоја: 5. циљ: „Родна равноправност: постићи родну равноправност и оснажити све жене и девојчице” (5.2. Елиминисати све облике насиља над свим женама и девојчицама у јавној и приватној сфери, укључујући трговину људима, сексуалне и друге облике експлоатације и 5.3 Елиминисати све штетне праксе као што су дечији, рани и присилни бракови и сакаћење женских гениталија), и 8. циљ: „Достојанствен рад и економски раст: промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све” (8.7 Предузимање хитних и ефикасних мера за искорењивање присилног рада; окончати савремено ропство и трговину људима и обезбедити забрану и отклањање најгорих облика дечијег рада, укључујући регрутовање и коришћење деце војника, а до 2025. окончати дечији рад у свим његовим облицима и 8.8. Заштитити радна права и промовисати безбедно и сигурно радно окружење за све раднике, укључујући раднике мигранте, а посебно жене мигранте, и оне који раде опасне послове).

²⁹ https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:P029

³⁰ Закон о потврђивању Конвенције МОП број 182 о најгорим облицима дечјег рада и препоруке МОП број 190 о забрани и хитној акцији за укидање најгорих облика дечјег рада, „Службени лист СФРЈ - Међународниговори”, бр. 2/2003.

³¹ <https://sdg.indikatori.rs/>

Европски инструменти

Поред универзалних стандарда у области супротстављала трговини људима и заштите жртава, за Републику Србију су од нарочитог значаја међународни инструменти, донети под окриљем две регионалне организације: Савета Европе и Европске уније.

а) Савет Европе

Европска конвенција о људским правима и основним слободама³², усвојена 1950. године, гарантује уживање грађанских и политичких права. Овом Конвенцијом се, између осталог, забрањује ропство и принудни рад (члан 4). На основу ове Конвенције установљен је Европски суд за људска права, који је у својој јуреспруденцији успоставио релевантне стандарде у области заштите од трговине људима, чија забрана се посматра у контексту забране ропства и принудног рада.

Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима³³, усвојена 2005. године, прописује минималне стандарде за супротстављање трговини људима и обезбеђује снажну заштиту права жртава. Кроз свеобухватни приступ, Конвенција се примењује на све облике трговине људима, без обзира на то да ли је повезана са организованим криминалом или не, као и без обзира на то да ли се одвија унутар граница једне државе или прекогранично, те заштиту гарантује свим жртвама – женама, мушкарцима и деци. Конвенција нагласак ставља на заштиту жртава, а трговину људима дефинише као повреду људских права и кривично дело против људског достојанства и интегритета. Жртвама трговине људима гарантује се низ права, пре свега право да буду идентификоване као жртве, право на заштиту и помоћ, право на период за опоравак и размишљање од најмање 30 дана, право на обновљиву дозволу боравка и право на накнаду претрпљене штете. У оквиру Конвенције успостављен је систем за праћење испуњења обавеза које из ње произилазе за уговорнице, а праћење врши ГРЕТА – Група експерата за борбу против трговине људима кроз периодичне извештаје, као Комитет страна уговорница.

Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног насиља и искоришћавања и сексуалног злостављања (Ланзарот конвенција)³⁴, усвојена је 2007. године као први регионални споразум посебно посвећен спречавању и борби против сексуалног искориштавања и сексуалног злостављања деце, заштити права деце жртава и унапређењу националне и међународне сарадње у борби против сексуалног искориштавања, уз

³²Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом број 11, Протокола уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе који нису укључени у Конвенцију и први Протокол уз њу, Протокола број 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и Протокола број 13 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима, („Службени лист СЦГ– Међународни уговори”, бр. 9/03, 5/05 и 7/05 - исправка и „Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 12/10 и 10/15).

³³Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима, „Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 19/2009.

³⁴Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искориштавања и сексуалног злостављања, „Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 1/2010.

примену начела екстратериторијалности. Прекршаји чију инкриминацију Конвенција захтева, без обзира на то да ли се врше ради комерцијалне добити или не, представљају минимални консензус, како би се спречило да учиниоци изабере да кривично дело изврше у државама које имају блаже прописе, али уговорнице се подстичу да унутар домаћег правног оквира успоставе више стандарде. Ланзарот конвенција први је међународни правни инструмент који захтева криминализацију тзв. *grooming*-а, тј. наговарање деце у сексуалне сврхе, које је нагло порасло захваљујући развоју информационо-комуникационих технологија. Примену Конвенције прати Комитет страна (Ланзарот комитет).

б) Европска унија

Република Србија стекла је статус кандидата за приступање Европској унији 1. марта 2012. године и стандарди установљени у оквиру Европске уније још увек за њу нису правно обавезујући, али представљају важан путоказ у процесу хармонизације прописа са правом Европске уније и предуслов за стицање њеног пуноправног чланства.

У праву Европске уније, трговина људима сматра се озбиљном повредом основних права и забрањена је чланом 5. Повеље Европске уније о људским правима³⁵, а према члану 83. Споразума о функционисању Европске уније³⁶ сматра се тешким обликом организованог криминала.

Кључни правни акт Европске уније за супротстављање трговини људима и заштиту жртава је **Директива 2011/36/ЕУ о спречавању и сузбијању трговине људима и заштити жртава**³⁷. Кроз приступ који је утемељен на људским правима, у свом средишту има жртву и узима у обзир родне аспекте трговине људима и посебну ситуацију и потребе деце жртава, Директива 2011/36/ЕУ успоставља минимална правила за инкриминацију трговине људима и одређивање санкција, садржи заједничке одредбе за јачање заштите, помоћи и подршке жртвама, као и за превенцију трговине људима, те наводи кључне субјектеу супротстављању трговини људима.

Директива 2011/36/ЕУ тренутно је у процесу измена и допуна, кроз који ће, између осталог, принудни брак и противзаконито усвојење бити одређени као облици експлоатације у контексту трговине људима, злоупотреба информационо-комуникационих технологија биће изричито препозната као начин извршења трговине људима, обавезно кажњавање биће уведено за правна лица одговорна за трговину људима, биће уведена обавеза успостављања националног механизма за упућивање, криминализоваће се свесно коришћење услуга жртава трговине људима и формализоваће се годишње прикупљање података о трговини људима на нивоу Европске уније.

³⁵https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/char_2012/oj

³⁶https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/ugovor_eu.pdf

³⁷Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA

Директива којом се успостављају минимални стандарди о правима, подршци и заштити жртава криминалитета 2012/29/ЕУ (Директива о правима жртава)³⁸ успоставља минималне стандарде у вези са правима, подршком и заштитом за жртве кривичних дела и осигурава да су све жртве кривичних дела препознате и да се са њима поступа с поштовањем. Директива уређује право жртава и чланова њихових породица на информације, подршку и заштиту, као и процесна права жртава у кривичном поступку, а државе чланице у обавези су да обезбеде одговарајућу обуку о потребама жртава за све службенике који могу доћи у контакт са жртвама. Права жртава криминалитета гарантована Директивном о правима жртава укључују, између осталог, право на добијање информација од првог контакта с надлежним органом, право на добијање информација о свом предмету, право на усмено и писано превођење, право на приступ службама за подршку жртвама, право на одлуку о накнади штете од стране извршиоца кривичног дела у оквиру кривичног поступка, право на заштиту жртава током истраге и кривичног поступка, право на заштиту приватности, уз појединачну процену жртава ради утврђивања посебних потреба заштите и посебну заштиту деце жртава.

Директива 2011/93/ЕУ о сузбијању сексуалног злостављања и сексуалног искоришћавања деце и дечје порнографије³⁹ има за циљ унапређење заштите деце од сексуалног злостављања и сексуалне експлоатације кроз мере превенције, заштиту деце жртава и кривично гоњење извршиоца кривичног дела.

Стратегија Европске уније за борбу против трговине људима за период 2021-2025.⁴⁰ пружа свеобухватан одговор на проблем трговине људима утврђујући четири приоритетне области деловања: (1) смањење потражње која генерише трговину људима, (2) ометање криминалног модела како би се зауставила експлоатација жртава, (3) заштита, подршка и оснаживање жртава, посебно жена и деце, (4) међународна димензија трговине људима. У Стратегији се предлажу конкретне мере, које ће се осмислити уз пуно поштовање основних права, за рану идентификацију и спречавање трговине људима, за кривично гоњење учинилаца, путем којих би кривично дело трговине људима од нискоризичног и високопрофитног постало високоризично и нископрофитно, као и за заштиту жртава и помоћ жртвама да се реинтегришу у друштво.

Пошто је трговина људима облик организованог криминала, ова стратегија уско је повезана са **Стратегијом ЕУ за борбу против организованог криминала за период 2021-2025**⁴¹. Иако се свеобухватни приоритети и кључне мере Стратегије ЕУ за борбу

³⁸Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA

³⁹Directive 2011/93/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council Framework Decision 2004/68/JHA.

⁴⁰COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on the EU Strategy on Combatting Trafficking in Human Beings 2021- 2025, COM/2021/171 final.

⁴¹COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on the EU Strategy to tackle Organised Crime 2021-2025, COM/2021/170 final

против организованог криминала примењују на трговину људима, Стратегија за борбу против трговине људима служи као одговор за посебне аспекте овог кривичног дела.

Стратегија ЕУ о правима жртава за период 2020-2025.⁴² тежи да осигура да све жртве свих кривичних дела, без обзира на то под каквим околностима и где на територији Европске уније да су се догодила, могу у потпуности остварити своја права кроз активности које ће спроводити Европска комисија, државе чланице и цивилно друштво. Стратегија је истовремено усмерена на оснаживање жртава криминалитета и заједнички рад на остваривању права жртава кроз пет приоритетних области: ефективна комуникација са жртвама и сигурно окружење у коме жртве пријављују кривично дело, унапређење подршке и заштите најрањивијих жртава; олакшавање приступа накнади штете, јачање сарадње и координације свих релевантних субјеката и јачање међународне димензије права жртава.

Стратегија ЕУ о правима детета⁴³ даје оквир за деловање Европске уније у циљу боље промоције и заштите права детета, уз интензивну партиципацију деце. Као приоритетне области деловања издвојени су: партиципација у политичком и демократском животу, друштвено-економска укљученост, здравље и образовање, уз борбу против сиромаштва деце, сузбијање насиља према деци и осигуравање заштите деце, правосуђе по мери детета, тј. правосудни системи подржавају права и потребе деце, безбедност у дигиталном окружењу, подршка, заштита и оснаживање деце у целом свету, посебно током криза и сукоба, укључивање дечје перспективе у све акције ЕУ.

Ажурирани акциони план ЕУ за борбу против кријумчарења миграната за период 2021-2025.⁴⁴ јача оперативну сарадњу међу државама чланицама Европске уније и агенцијама за спровођење закона ЕУ ради истраге и кривичног гоњења кријумчарских мрежа. Ажурирани акциони план покрива области као што су финансијске истраге, одузимање имовине, фалсификовања докумената и дигиталног кријумчарења, уз свеобухватни приступ и тежњу ка интензивнијој сарадњи са партнерским државама које се налазе на мигрантској рути ка ЕУ. Кључне области деловања су: јача сарадња са партнерским земљама и међународним организацијама, укључујући и оперативна партнерства против кријумчарења људи, где се као фактори од значаја наводе и стварање економских приликама, промоција достојанственог рада и отклањање темелних узрока незаконитих миграција, примена закона и кажњавање кријумчара који делују унутар и ван ЕУ, спречавање експлоатације и осигуравање заштите кријумчарених миграната, јачање сарадње и пружање подршке раду органа за спровођење закона и правосудних органа и унапређење базе знања о кријумчарским организацијама и начинима њиховог деловања.

⁴²COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS EU Strategy on victims' rights (2020-2025), COM/2020/258 final

⁴³COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS EU strategy on the rights of the child, COM/2021/142 final.

⁴⁴COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS A renewed EU action plan against migrant smuggling (2021-2025), COM/2021/591 final

Од значаја за супротстављање трговини људима, истиче се важност заштите и помоћи кријумчареним рањивим мигрантима, где посебна пажња треба бити посвећена деци и женама, између осталог и у оквиру Стратегије ЕУ за борбу против трговине људима за период 2021-2025.

Прилог 3 - Преглед јавних политика од значаја за Програм

Програм за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024-2029. садржински је повезан са више планских докумената који се односе на различите области од значаја за успешно супротстављање трговини људима, а најзначајни су:

Стратегија интегрисаног управљања границом у Републици Србији за период 2022-2027. године⁴⁵, којом Република Србија наставља развој и даље усклађивање система интегрисаног управљања границом са европским моделом, што укључује граничну контролу, сузбијање прекограничног криминала, поштовање и заштиту основних људских права, анализу ризика, институционалну сарадњу у управљању границом, мере на територији Републике Србије, међународну сарадњу, повратак странаца, размену информација и сарадњу са државама чланицама ЕУ, агенцијама ЕУ и другим међународним организацијама, механизам за контролу квалитета, и обуке, истраживање и развој. У Стратегији се наводи да у оквиру сузбијања прекорганичног криминала посебну пажњу треба усмерити на борбу против кријумчарења и трговине људима, која захтева укључивање представника безбедносног сектора и друштва у целини. Мере на територији Републике Србије првенствено се односе на контролу кретања и боравка држављана трећих земаља са нагласком на превенцији и борби против незаконитих миграција, кријумчарења људи и прекограничног криминала, као и идентификацији жртава – рањивих група и потенцијалних жртава трговине људима.

Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020–2025. године, чије усвајање је резултат стратешког опредељења да се свим жртвама и сведоцима кривичних дела обезбеди адекватан ниво процесних права, системска, стручна и доступна помоћ и подршка, као и посебан ниво заштите нарочито рањивим категоријама жртава. Општи циљ Стратегије је унапређење положаја жртава и сведока у кривичноправном систему Републике Србије у складу са стандардима ЕУ садржаним у Директиви 2012/29/ЕУ којом се успостављају минимални стандарди о правима, подршци и заштити жртава криминалитета. Стратегија препознаје жртве трговине људима и њена реализација од непосредног је значаја за унапређење процесног положаја жртава трговине људима и њиховог приступа правди предвиђеног у Програму за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024-2029. Стратегија предвиђа оснивање служби за помоћ и подршку жртвама и сведоцима кривичних дела при вишим судовима, уређење посебних просторија у оквиру виших судова у циљу несметаног функционисања новооснованих служби подршке, као и формирање одрживе националне мреже служби подршке жртвама и сведоцима кривичних

⁴⁵ „Службени гласник РС”, бр. 89/2022.

дела. Посебно се обрађују право жртава на информисање, на употребу језика и превођење, на правну помоћ, као и на накнаду штете, у ком циљу ће се унапредити механизам за одлучивање о имовинскоправном захтеву у оквиру кривичног поступка. У оквиру унапређења заштите жртава и сведока, кроз унапређење доступности, квалитета и ефикасности примене мера заштите жртава и сведока кривичних дела, са посебном пажњом на заштити посебно осетљивих категорија жртава и сведока, пре свега деце, предвиђене су и измене нормативног оквира у области казненог законодавства укључујући и усклађивање са дефиницијом жртве из Директиве /2012/29/ЕУ. Нагласак је на јачању система процесне заштите жртава и сведока у кривичноправном систему Републике Србије и кроз унапређење праксе поступања са жртвама и сведоцима и кроз унапређење инфраструктуре судова и тужилаштва. Важан елемент Стратегије је и подизање свести жртава и сведока кривичних дела о правима која им припадају у правном систему Републике Србије, као и континуирано информисање опште јавности.

Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године⁴⁶ има за циљ превазилажење родног јаза и остваривање родне равноправности као предуслова за развој друштва и побољшање свакодневног живота жена и мушкараца, девојчица и дечака, кроз: смањење родног јаза у економији, науци и образовању као предуслов и подстицај социо-економског развоја друштва; обезбеђивање једнаких могућности за остваривање и заштиту људских права као претпоставке развоја и безбедног друштва, успостављање приступачне и свеобухватне здравствене заштите и обезбеђивање социјалне сигурности; и успостављање целовитог и функционалног система за креирање и спровођење родно одговорних јавних политика и буџета. Уз свеобухватан приступ материји родне равноправности, који је од значаја за супротстављање трговини људима као друштвеном проблему који има снажну родну димензију и несразмерно више погађа жене и девојчице, као и у смислу смањења рањивости која за последицу може имати трговину људима, жртве трговине људима непосредно су препознате у посебном циљу који се бави обезбеђењем једнаких могућности за остваривање и заштиту људских права као претпоставке развоја и безбедног друштва, тј. посебној мери усмереној на унапређење безбедности жена и девојчица у јавној и приватној сфери кроз елиминацију свих облика насиља, укључујући трговину људима, сексуалне и друге облике експлоатације, посебно у време криза и ванредних ситуација. Мером се обезбеђује унапређење правног оквира за спречавање и заштиту од родно заснованог насиља према женама, укључујући и његово инкриминисање и обештећење жртава.

Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021–2025. године⁴⁷ за циљ има обезбеђивање ефикасне превенције и заштите од свих облика родно заснованог насиља према женама и девојчицама и насиља у породици, те развијање родно одговорног система услуга подршке жртвама насиља. Посебни циљеви Стратегије односе се на унапређено деловање свих субјекатана превенцији родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, обезбеђење ефикасне и делотворне заштите жртава и адекватне услуге подршке жртвама

⁴⁶„Службени гласник РС”, бр. 103/2021.

⁴⁷„Службени гласник РС”, бр. 47/2021.

насиља, инкриминисање свих облика насиља према женама и насиља у породици у складу са међународним стандардима, обезбеђивање услова за адекватно процесуирање и кажњавање учинилаца, унапређивање положаја жртава и сведока и остваривање права жртава на обештећење, као и интегрисање јавних политика и успостављање целовитог и функционалног система прикупљања и анализе података о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици. Жене жртве трговине људима препознате су као припаднице посебно осетљивих група које су у повећаном ризику од родно заснованог насиља.

Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период 2022-2030. године⁴⁸ (као наставак Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период 2016-2025. уз усклађивање са Законом о планском систему и прилагођавање новом контексту) донета је у циљу унапређења квалитета живота припадника ромске националне мањине у Републици Србији, уз уважавање људских и мањинских права, елиминисање дискриминације и циганизма као облика расизма, и постизање веће социјалне укључености у свим сегментима друштва. Уз елиминисање дискриминације и јачања партиципације у свим друштвеним процесима, Стратегија тежи да развије инклузиван, интеркултуралан и недискриминаторан образовни систем уз пуну укљученост у предшколско, основно, средње и високо образовање и пружање подршке функционалном образовању одраслих Рома и Ромкиња, повећан приступ Рома и Ромкиња квалитетном и одрживом запошљавању, унапређено здравље уз једнак приступ квалитетним здравственим услугама и остваривање права на здравље без дискриминације, побољшане услове становања за становништво ромске националности, и побољшан приступ Рома и Ромкиња правима и услугама у социјалној заштити. Успешна реализација ове Стратегије у целини допринеће смањењу рањивости ромске популације на трговину људима. У Стратегији је садржана посебна мера усмерена на унапређење система реинтеграције и социјалног укључивања повратника, међу којима је велики број Рома и Ромкиња, по основу споразума о реадмисији. У Акционом плану за период 2022-2024, предвиђен је низ активности јачања улоге и капацитета јавног сектора за развој и примену социјалних политика, права и услуга које одговарају на потребе појединца и породица, усмерен на смањење броја малолетничких и принудних бракова, малолетничких трудноћа, трговине људима, дечијег и принудног рада. Предвиђено је и проширивање мреже здравствених медијаторки у јединицама локалне самоуправе, које су у Програму за борбу против трговине људима за период 2024-2029. препознате као значајни носиоци превентивних активности у ромској заједници.

Стратегија за младе у Републици Србији за период 2023-2030. године⁴⁹ утврђује основне принципе, правце и очекиване резултате деловања свих субјеката омладинске политике у циљу унапређења квалитета живота младих кроз стандаризовање и континуирано спровођење омладинског рада у систему неформалног образовања; унапређење просторних капацитета и услуга за спровођење омладинске политике; активно учешће младих у друштву на свим нивоима; равноправне могућности и подстицаје за

⁴⁸ „Службени гласник РС”, бр. 23/2022,

⁴⁹ „Службени гласник РС”, бр. 9/2023.

младе да развијају своје потенцијале и компетенције, који доводе до социјалног и економског осамостаљивања; и стварање услова за здраво и безбедно окружење и социјално благостање младих. У прегледу постојећег стања у области омладинске политике, проблем трговине људима, чије жртве су у највећем броју деца и млади, посебно је обрађен као један од проблема безбедности младих. Подршка постојећим и новим програмима унапређења безбедности младих од непосредног је значаја за спровођење Програма за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024-2029, јер је трговина људима препозната као један од облика насиља на који се ова мера односи и предвиђено је да ће посебан фокус бити усмерен на програме намењене младима о препознавању ризика од трговине људима, благовременом реаговању и заштити од експлоатације. Важан превентивни допринос даће и подршка програмима који доприносе унапређењу социјалне укључености младих, будући да је у циљу смањења дискриминације, повећања социјалне кохезије и пружања једнаких шанси свим младима, неопходно континуирано радити на социјалној инклузији младих из осетљивих група, смањивању и превазилажењу предрасуда.

Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године⁵⁰ представља први стратешки документ посвећен борби против дискриминације, који на свеобухватан начин третира питање дискриминације. Стратегијом је предвиђен систем мера и инструмената јавне политике усмерених на спречавање, односно смањење свих облика и посебних случајева дискриминације, посебно према одређеним лицима, односно групама лица с обзиром на њихово лично својство. Општи циљ Стратегије је постизање изједначених могућности за припаднике група које су у ризику од дискриминације да на равноправној основи са другима уживају сва људска права и слободе, као и унапређење ефикасности система превенције и заштите од дискриминације у свим областима и на свим нивоима, кроз усклађено национално законодавство са међународним антидискриминационим стандардима и праксом, системски уведу антидискриминациону перспективу у креирању, спровођењу и праћењу јавних политика, унапређење равноправности и већу друштвену укљученост припадника група које су у ризику од дискриминације, и унапређен систем превенције и заштите од дискриминације.

Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године⁵¹ има за циљ успостављање стабилног и одрживог раста запослености заснованог на знању и достојанственом раду. Мере предвиђене у Стратегији запошљавања укључују реализацију и креирање нових мера активне политике запошљавања и унапређење њиховог спровођења, као и унапређење праћења стања и кретања на тржишту рада и исхода и утицаја тих мера. Жртве трговине људима изричито су препознате као субјекти мере усмерене на интегрисање корисника услуга социјалне заштите на тржиште рада кроз сарадњу Националне службе за запошљавање и центара за социјални рад, у оквиру раста квалитетне запослености кроз међусекторске мере у циљу унапређења понуде рада и тражње за радом. Жртве трговине људима такође су препознате и као категорија теже

⁵⁰„Службени гласник РС”, бр. 12/2022.

⁵¹„Службени гласник РС”, бр. 18/2021. и 36/21 - исправка

запошљивих лица која се чешће суочавају са отежаним положајем на тржишту рада, а у оквиру овог планског документа предузеће се мере ради унапређења њиховог положаја.

Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године⁵² има за циљ стварање привредног и друштвеног амбијента за успоравање одласка радно способног становништва, јачање веза са дијаспором, подстицање повратних и циркуларних миграција, као и привлачење странаца различитих образовних профила, кроз системски приступ у проучавању и праћењу наведених феномена, а у сврху креирања најефикаснијег одговора на постојеће трендове економских миграција, уз промовисање регулисаних, сигурних и безбедних миграција. У оквиру посебног циља изградње и јачања институционалних капацитета за праћење и унапређење квалитета података о економским миграцијама, препозната је потреба за јачањем улоге и проширивањем надлежности делокруга рада Миграционих сервисних центара, полазећи од чињенице да је њихова улога од великог значаја у информисању потенцијалних миграната, пружање информација о заштити на раду у иностранству, опасност од експлоатације и др., као и за закључивањем билатералних споразума са органима и организацијама у земљама са већим бројем емиграната из Србије у циљу ефикаснијег праћења токова економских миграција.

Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године⁵³ усмерена је на развој информационог друштва и електронске управе у служби грађана и привреде, као и на унапређење информационе безбедности грађана, јавне управе и привреде, кроз унапређење дигиталних знања и вештина грађана, подизање капацитета запослених у јавном и приватном сектору за коришћење нових технологија и унапређење дигиталне инфраструктуре у образовним установама, дигитализацију услуга и пословања у јавном и приватном сектору, и унапређење информационе безбедности грађана, јавне управе и привреде. Од непосредног значаја за успешно спровођење Програма за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024-2029. је мера која се тиче унапређења и промоције рада Националног контакт центра за безбедност деце на интернету, који има кључну улогу првенствено у превенцији и подизању нивоа свести и знања о предностима и ризицима коришћења интернета и начинима безбедног коришћења интернета, али представља и место за пријаву угрожавања безбедности на интернету, која се потом у зависности од врсте угрожености права и интереса детета прослеђује релевантним институцијама

Стратегија развоја система јавног информисања у Републици Србији за период 2020–2025. године⁵⁴ између осталог дефинише мере за постизање адекватног нивоа информационе безбедности новинара и медија, као и мере које предвиђају активности унапређивања кадровских, организационих и техничких капацитета државних органа у циљу бољег препознавања и адресирања безбедносних претњи у онлајн окружењу, што подразумева и родно специфичне претње, као и активности едукација судија, јавних

⁵²„Службени гласник РС”, бр. 21/2020.

⁵³„Службени гласник РС”, бр. 86/2021.

⁵⁴„Службени гласник РС”, бр. 11/2020.

тужилаца, адвоката и релевантних министарстава о облицима угрожавања информационе безбедности новинара и медија, укључујући садржаје о родно специфичним ризицима/претњама.

Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период 2022-2030. године⁵⁵ обезбеђује правни и институционални оквир неопходан организацијама цивилног друштва како би деловале независно и несметано и биле подстакнуте за веће учешће у реформским процесима. У Стратегији се цивилно друштво наводи као неопходан саставни елемент сваког демократског поретка, који даје допринос очувању и јачању демократије, политичке стабилности и економске и социјалне кохезије, и препознају се области у којима цивилно друштво у Републици Србији остварује највећи утицај. Циљ Стратегије је да се обезбеди веће укључивање цивилног сектора у процес доношења одлука на свим нивоима, унапреди транспарентно финансирање и одрживост цивилног сектора, повећа учешће организација цивилног друштва у социјално-економском развоју и деловање у складу са начелима одрживог развоја, као и да обезбеди веће учешће организација цивилног друштва у процесу европских интеграција. Подстицајним окружењем за развој цивилног друштва сматра се скуп институционалних и нормативних мера, као и афирмативних пракси које у својој укупности омогућавају и унапређују слободно и одрживо деловање организација цивилног друштва у Републици Србији, у складу са највишим међународним стандардима и праксама у овој области.

Придруживање Републике Србије Европској Унији

У јануару 2014. године, у Бриселу, одржана је прва међувладина конференција између Републике Србије и Европске уније, чиме је означен почетак приступних преговора. Овај процес захтева даље усклађивање националног законодавства са стандардима и прописима Европске уније, као и њихово пуно спровођење. То се односи и на област борбе против трговине људима.

Република Србија је у марту 2016. године израдила **Акциони план за Поглавље 24 – Правда, слобода, безбедност**, који је ревидиран 2020. године.⁵⁶ Супротстављање трговини људима предмет је поглавља „Борба против организованог криминала”, Прелазног мерила 8: „Република Србија доноси и спроводи стратегију и акциони план у складу са Стратегијом Европске уније за борбу против трговине људима и поштовање приступа који се базира на људским правима. Србија усклађује своје законодавство са релевантним правним тековинама Европске уније, кроз јачање својих оперативних капацитета, обезбеђивање проактивнијег приступа истражним органима, усмеравање превентивних деловања и на осетљиве групе као што су деца и Роми, спречавање поновне виктимизације током истраге, кривично гоњење или суђење, као и кроз обезбеђивање обука о горепоменутом за све релевантне организације и службе, укључујући службе које могу да помогну при раној идентификацији жртава и/или потенцијалних жртава трговине

⁵⁵ „Службени гласник РС”, бр. 23/2022.

⁵⁶ <https://media.cpes.org.rs/2020/09/Akcioni-plan-PG-24.pdf>

људима”. Циљ је унапређење система превенције, помоћи и заштите жртава трговине људима, укључујући и осетљиве групе, као што су деца и Роми, функционалним повезивањем и институционалном изградњом капацитета свих партнера, као и унапређење оперативних капацитета и проактивног приступа истражних органа уз поштовање и заштиту људских права као одговор на трговину људима. Програм за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024-2029. непосредно разрађује циљеве, мере и активности неопходне за остваривање овог прелазног мерила, а његова израда предвиђена је као једна од активности у Ревидираном акционом плану.

У априлу 2016. године израђен је **Акциони план за Поглавље 23 – Правосуђе и основна права**, који је ревидиран 2020. године⁵⁷. Од непосредног значаја за борбу против трговине људима и заштиту жртава је део Акционог плана усмерен на процесне гаранције, где је нагласак између осталог на примени минималних стандарда у вези са правима, подршком и заштитом жртава криминала, укључујући и усвајање и спровођење Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020–2025. Такође, од значаја за заштиту деце жртава трговине људима, у контексту положаја осетљивих (рањивих) друштвених група, посебно прелазно мерило односи се на степен поштовања права детета, с нарочитим освртом на групу социјално рањиве деце, на децу са инвалидитетом и децу жртве криминала.

⁵⁷<https://www.mpravde.gov.rs/files/Revidirani%20AP23%202207.pdf>